

Corvinus University of Budapest
Faculty of Business Administration

CLP 2/2015

A szervezett utazásokról szóló irányelv
az Európai Bíróság gyakorlatában

Nemessányi Zoltán

CORVINUS LAW PAPERS

ISSN 2416-0415

Corvinus Law Papers

CLP – 2/2015

The primary purpose of the Corvinus Law Papers (CLP) is to publish the results of research projects performed by those connected to the Department of Business Law as research reports, working papers, essays and academic papers. The CLP also publishes supplementary texts to be used for practical and theoretical training of students.

Editor-in-chief:

Dániel Deák (Professor of Law, Corvinus University of Budapest, Faculty of Business Administration, Department of Business Law)

Contact: daniel.deak@uni-corvinus.hu

Editor:

Dániel Bán (Senior Lecturer, Corvinus University of Budapest, Faculty of Business Administration, Department of Business Law)

Contact: daniel.ban@uni-corvinus.hu

Address of the Editorial Board:

Corvinus Law Papers – Editorial Board
H-1093 Budapest, Fővám tér 8. II/240., 242.1

Publisher:

Corvinus University of Budapest
Faculty of Business Administration
H-1093 Budapest, Fővám tér 8.

Responsible for the edition:

Dániel Deák, Professor of Law

ISSN 2416-0415

A szervezett utazásokról szóló irányelv az Európai Bíróság gyakorlatában

Nemessányi Zoltán

*Budapesti Corvinus Egyetem
Gazdasági Jogi Tanszék
zoltan.nemessanyi@uni-corvinus.hu*

A szervezett utazásokról szóló 90/314/EGK irányelv egyik fő fogyasztóvédelmi célkitűzése, hogy az utasok az általuk befizetett összegeket az utazásszervező fizetési képtelensége esetén se veszítsék el, illetve, hogy biztosított legyen hazautazásuk. Az irányelv preambuluma implicit módon utal erre a célkitűzésre. A tagállami fogyasztóvédelmi szabályok közötti különbségek általában is visszatartják a fogyasztókat attól, hogy más tagállamban vegyenek igénybe szolgáltatásokat. A preambulumban szerint a fogyasztóvédelmi szabályok különbözőségéből fakadó visszatartó hatás ráadásul sokkal erősebb a szervezett utazási formák területén, mint egyéb szolgáltatások esetében, tekintettel a szervezett utazási formák során kínált szolgáltatások különleges természetére, ami általában magában foglalja, hogy jelentős pénzüsszegek előre kerülnek kifizetésre, és a szolgáltatásnyújtásra nem abban a tagállamban kerül sor, ahol a fogyasztó állandó lakhelye van.¹ Az irányelv 7. cikke ezt a célkitűzést azzal kívánja megvalósítani, hogy az utazásszervező számára előírja, hogy megfelelő biztosítékra vonatkozó igazolást nyújtson (az utasnak) arra vonatkozóan, hogy fizetési képtelenség esetén a fizetett összeg visszatérítése, és a fogyasztó hazautazása biztosított.² Nem véletlen tehát, hogy az irányelvet értelmező európai bírósági ítéletek centrumában az irányelv 7. cikke áll.

1.1 Tagállami kárfelelősség az irányelv átültetésével összefüggésben

1.1.1 Állami kárfelelősség az irányelv átvételének elmulasztásáért (C-178/94 Dillenkofer)

1.1.1.1 A jogharmonizációs mulasztás miatti tagállami kárfelelősségről

A C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. egyesített Dillenkofer és társai ügyben³ a Német Szövetségi Köztársaság csak késve tett eleget a szervezett utazási formákról szóló irányelv átültetésére vonatkozó kötelezettségének, és ebből a jogharmonizációs kötelezettségszegésből az utasokat kár érte. Az ügy tehát elsősorban arról szólt, hogy az utasok érvényesíthetnek-e kártérítést a mulasztó tagállammal szemben. A

¹ Lásd: a szervezett utazási formákról szóló 90/314/EGK irányelv (nem számozott) 13. preambulumbekendését.

² Az irányelv 7. cikkének hivatalos magyar fordításától (Hivatalos Lap L 158 , 23/06/1990 o. 0059 – 0064) annak értelemszavaró magyartalansága (7. cikk „A szervező és/vagy közvetítő szerződő fél kellő biztosítékra vonatkozó igazolást nyújt arra vonatkozóan, hogy fizetési képtelenség esetén a befizetett összeget visszatéríthesse, és a fogyasztót hazaszállíthassa”) miatt kénytelen voltam eltérni.

³ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Erich Dillenkofer Christian Erdmann, Hans-Jürgen Schulte, Anke Heuer, Werner, Ursula és Torsten Knor kontra Németországi Szövetségi Köztársaság egyesített ügyekben 1996. október 8-án hozott ítélet.

jogharmonizációs kötelezettségzegésért való tagállami kárfelelősség egyik feltétele, hogy az irányelv alanyi jogokat ruházzon az egyénre. Ezért merült fel kérdésként, hogy az irányelv 7. cikke ruház-e jogokat az egyénre, illetve hogy ezen jogok tartalma megállapítható-e.

Az irányelv 9. cikke 1992. december 31-ben határozta meg az irányelv nemzeti jogba történő átültetésének végső határidejét. A német jogalkotó viszont csak 1994. június 24-én fogadta el a szervezett utazási formákról szóló, 1990. június 13-i tanácsi irányelv végrehajtására vonatkozó törvényt.⁴ Ez a törvény egy új 651 k. cikket illesztett be a német polgári törvénykönyve (Bürgerliches Gesetzbuch: BGB), amelynek értelmében: „1. A szervező biztosítja, hogy a szervezett utazásban résztvevő utas megkapja az alábbiak visszatérítését: 1) az utazás befizetett ára, ha az utazási szolgáltatást a szervező fizetéseképtelensége miatt nem nyújtják, és 2) az utas által kifizetett, a hazautazáshoz szükséges költségek, a szervező fizetéseképtelensége miatt. A szervező csak az alábbi módokon tehet eleget az első bekezdésben előírt kötelezettségeinek 1) az e törvény hatálya alatt működési engedéllyel rendelkező társaságnál megkötött biztosítással vagy 2) az e törvény hatálya alatt működési engedéllyel rendelkező hitelintézet fizetési kötelezettségvállalásával. 2. (...) 3. Az (1) bekezdésben meghatározott követelménynek való megfelelés érdekében a szervezőnek az utas számára közvetlen kereseti lehetőséget kell biztosítania a biztosítóval vagy a hitelintézettel szemben, és erről bizonyítékot is kell szolgáltatnia az említett társaság által kibocsátott igazolás átadásával (garanciajegy). 4. Az utazás árának legfeljebb 10%-át kitevő előlegesen túll, amely előleg azonban nem haladhatja meg az 500 DEM-et, a szervező csak akkor követelhet vagy fogadhat el az utastól az utazás vége előtt az utazás árába beleszámító kifizetéseket, ha adott ez utóbbinak garanciajegyet. (...)” A BGB-t módosító törvény 1994. július 1-jén lépett hatályba, az ezen időpont után megkötött szerződésekre és az olyan utazásokra kell alkalmazni, amelyek 1994. október 31. után kezdődnek meg.

A felperesek szervezett utazásokra fizettek be és a két utazásszervező 1993-ban bekövetkezett fizetéseképtelensége miatt vagy nem utaztak el vagy pedig az üdülés helyszínéről a saját költségükön kellett hazautazniuk, anélkül, hogy visszakapták volna az utazásszervezőknek befizetett összegeket vagy a hazautazással kapcsolatos költségeket. A Németországi Szövetségi Köztársaság ellen benyújtott kártérítési keresetükben azzal érveltek, hogy ha az irányelv 7. cikkét az előírt határidőn belül – tehát 1992. december 31. előtt – átültették volna a német jogba, akkor védelmet kaptak volna az utazásszervezők fizetéseképtelensége ellen. A felperesek többek között a Bíróság C-6/90 és C-9/90. sz. Francovich és társai kontra Olaszország egyesített ügyekben 1991. november 19-én hozott ítéletének⁵ 39. és 40. pontjára támaszkodtak, amely szerint ha egy tagállam nem teljesíti a Szerződésből fakadó azon kötelezettségét, hogy meg kell tennie minden szükséges intézkedést az irányelvben szereplő célkitűzés elérése érdekében, az uniós jog e szabályának hasznos hatékonysága megköveteli, hogy létezzen kártérítéshez való jog is, feltéve, hogy az irányelvben előírt eredmény magában foglalja a magánszemélyeknek biztosítandó olyan jogokat, amelyeknek tartalma az irányelv rendelkezéseinek alapján körülhatárolható, és okozati összefüggés áll fenn az állam által elkövetett kötelezettség-sértés és a károsultak által elszenvedett kár között. A felperesek szerint esetükben ezek a feltételek teljesültek. Ennélfogva a meg nem valósult utazásokért kifizetett összegek illetve a hazatérés költségeinek visszatérítését kérték.

A német kormány vitatta e követeléseket. Úgy vélte, hogy az adott esetekben a C-6/90 és C-9/90. sz. Francovich-ítéletben szereplő feltételek nem teljesültek, és egy irányelvnek a határidőn belül történő átültetésének hiányából csak akkor következhet a tagállam felelőssége, ha komoly, tehát nyilvánvaló és súlyos módon megsérti az uniós jogot. A kártérítési perben eljáró Landgericht Bonn úgy vélte, hogy a német jog semmilyen jogalapot nem szolgáltat a kártérítési igények megalapozására, de mivel a C-6/90 és C-9/90. sz. Francovich-ítélet

⁴ BGBI I., 1322. o.

⁵ EBHT 1991., I-5357. o.

következményeivel kapcsolatban kételyei merültek fel, úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti és előzetes döntéshozatal céljából tizenkét kérdést terjesztett a Bíróság elé. Kérdéseinek egy része az állam magánszemélyekkel szembeni felelősségének fennállására vonatkozott, másik része pedig ezzel szoros összefüggésben az irányelv értelmezését kérte. Az első csoportba tartozó kérdésekkel a nemzeti bíróság lényegében azt kérdezte, hogy egy irányelvnek az előírt határidőn belül történő átültetésének hiánya önmagában elegendő-e arra, hogy ebből kártérítési igénye származzon a károsult magánszemélyeknek vagy más feltételeket is tekintetbe kell-e venni. A nemzeti bíróság ezzel kapcsolatban arra is választ keresett, hogy milyen jelentőséget kell tulajdonítani a német kormány által benyújtott kifogásoknak, amelyek szerint az irányelv átültetésére előírt határidő elégtelennek bizonyult.

A német, és a holland kormány, valamint az Egyesült Királyság kormánya többek között úgy érvelt, hogy egy irányelv késedelmes átültetéséből eredő tagállami felelősség csak akkor állapítható meg, ha a tagállami az uniós jogot komolyan, tehát nyilvánvalóan és súlyosan úgy sértette meg, hogy azért felelősségre vonható. E kormányok szerint egy ilyen jogsértés megállapítása azoktól a körülményektől függ, amelyek a határidő túllépéséhez vezettek.⁶

A jogharmonizációs jogsértésért való tagállami kárfelelősséggel kapcsolatos kérdésekre az Európai Bíróság emlékeztetett korábbi ítélkezési gyakorlatára, amely szerint az állam felelősségének elve a magánszemélyeknek a közösségi jog megsértésével okozott károk esetében benne rejlik a Szerződés rendszerében.⁷ Ezen túlmenően a Bíróság kimondta, hogy a tagállami kárfelelősség feltételei a közösségi jog magánszemélyeknek kárt okozó megsértésének jellegétől függenek.⁸

A Bíróság – az ügyek körülményeire tekintettel – kimondta, hogy a károsult magánszemélyeknek joguk van a kártérítéshez, amennyiben három feltétel együttesen teljesül: a megsértett közösségi jogszabály számukra biztosít jogokat; a jogsértés megfelelően súlyos és közvetlen okozati összefüggés áll fenn a jogsértés és a károsult által elszenvedett kár között.⁹

Egy irányelvnek az előírt határidőn belül történő átültetésére vonatkozó intézkedés elmulasztásáról szóló C-6/90 és C-9/90 Francovich és társai ügyben hozott ítéletből következik, hogy a Szerződés teljes hatékonysága megköveteli a kártérítéshez való jogot, amennyiben az irányelvben előírt eredmények között szerepelnek a magánszemélyekre ruházott jogok, amelyeknek tartalma az irányelv rendelkezéseinek alapján meghatározható, és okozati összefüggés van a kötelezettségnek a tagállam által történő megszegése és a károsultak által elszenvedett károk között. Lényegében a különböző ítéletekben megállapított feltételek mind ugyanazok, mert az a Francovich-ítéletben kifejezetten nem említették feltétel, hogy a tagállami kártérítési felelősség feltétele a megfelelően súlyos jogsértés, az irányelv átvételének elmulasztása esetén egyértelmű az ügy körülményeiből.¹⁰

Az uniós jog megsértése akkor megfelelően súlyos, ha egy közösségi intézmény vagy egy tagállam a jogalkotó hatáskörének gyakorlása során nyilvánvaló és súlyos módon nem veszi

⁶ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 18. pont

⁷ C-6/90 és C-9/90. sz. Francovich és társai ügyben 1996. március 5-én hozott ítélet 35. pontja, a C-46/93 és C-48/93. sz. Brasserie du pêcheur és Factortame ügyben hozott 1996. március 26-i ítélet [EBHT 1996., I-1029] 31. pontja, a C-392/93. sz. British Telecommunications ügyben 1996. május 23-án hozott ítélet [EBHT 1996., I-1631] 38. pontja, a C-5/94. sz. Hedley Lomas-ügyben hozott ítélet [EBHT 1996., I-2553] 24. pontja

⁸ C-6/90 és C-9/90 Francovich és társai ítélet 38. pontja, C-46/93 és C-48/93 Brasserie du pêcheur és Factortame ítélet 38. pontja, és C-5/94 Hedley Lomas hozott ítélet 24. pontja

⁹ C-46/93 és C-48/93. sz. Brasserie du pêcheur és Factortame ítélet 50. és 51. pontja, C-392/93 British Telecommunications ügyben hozott ítélet 39. és 40. pontja, és a C-5/94 Hedley Lomas ügyben hozott ítélet 25. és 26. pontja

¹⁰ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 22-23. pontok

figyelembe e hatásköre korlátait.¹¹ Másrésztől abban a feltételezett esetben, ha az érintett tagállamnak a jogsértés elkövetésének pillanatában nem volt jogalkotási mérlegelési lehetősége, vagy az rendkívül szűk volt, akkor a közösségi jog pusztá megsértése elegendő lehet a megfelelően súlyos jogsértés megállapításához.¹²

Ha egy tagállam – a C-6/90 és C-9/90 Francovich és társai ügyhöz hasonlóan – a Szerződésnek az irányelvek átültetésére vonatkozó szabályai megsértésével nem teszi meg az irányelvben előírt cél eléréséhez szükséges egyetlen intézkedést sem az abban előírt határidőn belül, akkor ez a tagállam nyilvánvaló és súlyos módon nem veszi figyelembe a jogköre gyakorlásához megállapított korlátokat.¹³ Egy ilyen jogsértés tehát magánszemélyek számára kártérítéshez való jogot teremt akkor, ha az irányelvben előírt eredmény a számukra olyan jogok létrehozását írja elő, amelyek tartalma az irányelv rendelkezései alapján meghatározható, és ha okozati összefüggés van a kötelezettségnek a tagállam által történő megsértése és a károsultak által elszenvedett kár között, anélkül, hogy egyéb körülményeket kellene tekintetbe venni.¹⁴ A kártérítés pedig nem függ attól, hogy az Európai Bíróság előzetesen megállapítja-e a tagállam által elkövetett jogharmonizációs mulasztást,¹⁵ sem pedig attól, hogy szándékos vagy gondatlanságból elkövetett mulasztást követett el a hatáskörrel rendelkező állami szerv.¹⁶

Ezért az Európa Bíróság a tagállami kárfelelősségre vonatkozó kérdésekre azt a választ adta, hogy az a tény, hogy az irányelvben előírt eredmény elérése érdekében az e célból megállapított határidőn belül semmiféle, az irányelv átültetésére irányuló intézkedést nem tett a tagállam, önmagában is az uniós jogszabályok megfelelően súlyos megsértését jelenti, és ebből kártérítésre való jog következik a sértett magánszemélyek számára, amennyiben egyrésztől az irányelvben előírt eredmény olyan jogokat nyújt a magánszemélyeknek, amelyek tartalma jól körülhatárolható, és másrésztől okozati összefüggés áll fenn a tagállamok által elkövetett kötelezettség-sértés és az elszenvedett kár között.¹⁷

1.1.1.2 Az irányelv által magánszemélyekre ruházott, kellően meghatározható tartalmú alanyi jogokról

Az előző alfejezetben leírtak értelmében az Európai Bíróság szerint tehát az irányelv előírt határidőn belüli átültetésének elmaradása önmagában is megfelelően súlyos jogsértésnek minősül a tagállami kárfelelősség szempontjából. Ezért szükségszerűen merült fel az a kérdés, hogy fennáll-e a tagállami kárfelelősség további feltétele, nevezetesen az, hogy irányelv 7. cikkének célja magában foglalja-e, hogy az jogokat ruház magánszemélyekre és ezen jogok tartalma meghatározható-e. A nemzeti bíróság további kérdéseivel tulajdonképpen azt kérdezte, hogy az irányelv 7. cikkében előírt eredmény magában foglalja-e a szervezett utazásban résztvevők azon jogát, amely biztosítja az általuk befizetett összegek visszatérítését és az utazásszervező és/vagy közvetítő szerződő fél fizetéseképtelensége vagy csődje esetén a hazaszállítást, és hogy e jogok tartalma megfelelően meghatározható-e.

A felperesek és a Bizottság a kérdéseket igenlően javasolta megválaszolni. A 7. cikk ugyanis világos és egyértelmű módon elismeri a szervezett utazásban résztvevő utasnak, mint

¹¹ 83/76., 94/76., 4/77., 15/77. és a 40/77. sz. HNL és társai kontra Tanács és Bizottság ügyekben 1978. május 25-én hozott ítélet [EBHT 1978., 1209. o.] 6. pontja, a C-46/93 és C-48/93 Brasserie du pêcheur és Factortame ítélet 55. pontja, és a C-392/93 British Telecommunications ítélet 42. pontja

¹² C-5/94 Hedley Lomas ítélet 28. pontja

¹³ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 28. pont

¹⁴ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 27. pont

¹⁵ C-46/93 és C-48/93 Brasserie du pêcheur ítélet 94-96. pontjai

¹⁶ C-46/93 és C-48/93 Brasserie du pêcheur ítélet 75-80. pontjai

¹⁷ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 29. pont

fogyasztónak, azt a jogát, hogy vissza kell téríteni az általa befizetett összegeket és haza kell utaztatni a szervező fizetéseketelensége vagy csődje esetén.¹⁸ A német és a holland kormány valamint az Egyesült Királyság kormánya vitatták ezt az álláspontot. Az Európai Bíróság először azt vizsgálta meg, hogy az irányelv 7. cikkében előírt célkitűzés magában foglalja-e a magánszemélyek számára alanyi jogok biztosítását. A 7. cikk megfogalmazásából kiindulva megállapította, hogy a rendelkezés átültetésének céljaként azt írja elő, hogy a szervező köteles biztosítani fizetéseketelenség vagy csőd esetén a befizetett összegek visszatérítését és a fogyasztó hazaszállítását. Ezen biztosítékok célja, hogy védelmet nyújtsanak a fogyasztónak az utazásszervező fizetéseketelenségéből vagy csődjéből eredő gazdasági kockázatokkal szemben, ezért az uniós jogalkotó arra kötelezte a gazdasági szereplőket, hogy igazolják az említett biztosítékok létét. Az irányelv 7. cikkének célja tehát a fogyasztók védelme, akiknek ennél fogva joguk van az általuk befizetett összegek visszatérítéséhez és a hazaszállításához az utazásszervező fizetéseketelensége vagy csődje esetén. Bármely, ettől elérő értelmezés a lényegétől fosztaná meg a rendelkezést, hiszen a biztosítékok, amelyeket az utazásszervezőnek az irányelv 7. cikkének értelmében nyújtania kell, arra szolgálnak, hogy lehetővé tegyék a fogyasztó által befizetett összegek visszafizetését és a fogyasztó hazaszállítását.¹⁹

Az Európai Bíróság szerint ezt az eredményt támasztja alá az irányelv utolsó előtti preambulumbekzdése is, amely szerint mind a fogyasztó, mind a szervezett utazási formákra szakosodott ágazat számára előnyös volna, ha a szervezők kötelesek lennének kellő biztosítékkal rendelkezni fizetéseketelenség esetére. Az Európai Bíróság tehát nem fogadta el a német kormány és az Egyesült Királyság kormánya azon ellenvetését, hogy az EK-Szerződés akkori 100a. cikkén alapuló irányelv alapvetően a szolgáltatásnyújtás szabadságának és – szélesebb értelemben véve – a szabad versenynek a biztosítására (és nem elsősorban a fogyasztók védelmére) irányul. Egyrészt az irányelv preambulumbekzdései több ízben említik célként a fogyasztóvédelmet, másrészt, az a tény, hogy az irányelv más célkitűzések biztosítását is szolgálja nem olyan jellegű, amely kizárná azt, hogy a rendelkezései egyidejűleg a fogyasztóvédelmet is szolgálják. Az EK-Szerződés akkori 100a. cikkének (3) bekezdése szerint ugyanis a Bizottságnak az e cikk értelmében tett javaslataiban, többek között a fogyasztóvédelem területén, a védelem magas szintjét kell alapul venni.²⁰

Nem fogadta el az Európai Bíróság a német kormány és az Egyesült Királyság kormányának azt a formális érvét sem, hogy a 7. cikk megszövegezése szerint a rendelkezés az utazásszervezőktől a kellő biztosítékok meglétének igazolására korlátozódik. A cikk ugyanakkor kifejezetten nem utal a fogyasztónak a biztosítékokhoz fűződő jogára, ezért ez a jogosultság csak közvetett és származékos. Emlékeztetett arra, hogy az utazásszervezőnek a biztosítékok meglétének igazolására vonatkozó kötelezettsége szükségszerűen azt jelenti, hogy az utazásszervezőnek gondoskodnia kell a biztosítékról. Egyébiránt a 7. cikkben előírt kötelezettségnek csak akkor van értelme, ha az adott esetben a befizetett összegek visszatérítését és a fogyasztók hazaszállítását lehetővé tevő biztosítékok valóban léteznek.²¹

Ezért az Európai Bíróság azt a következtetést vonta le, hogy az irányelv 7. cikkében előírt eredmény magában foglalja a szervezett utazásban résztvevők számára nyújtandó olyan jogokat, amelyek garantálják az általuk befizetett összegek visszatérítését és a hazaszállításukat az utazásszervező fizetéseketelensége esetén.²²

Ezt követően azt kellett a luxembourgi testületnek megvizsgálnia, hogy ezen jogok tartalma önmagában az irányelv alapján meghatározható-e. Alanyi oldalról közelítve megállapította,

¹⁸ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 31. pont

¹⁹ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 33-36. pontok

²⁰ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 37-39. pontok

²¹ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 40-41. pontok

²² C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 42. pont

hogy a 7. cikkben foglalt jogok jogosultjai az irányelv 2. cikkében definiált fogyasztóként megfelelően azonosíthatók, és ugyanez érvényes e jogok tartalmával kapcsolatban is. Mint ahogy már fent említésre került, ezek a jogok abban állnak, hogy a fogyasztónak a szervező fizetésképtelensége esetén biztosítják az általa befizetett összegek visszatérítését és a hazaszállítást. Ezek alapján abból kell kiindulni, hogy az irányelv 7. cikkének célja olyan jogokat adni a magánszemélyeknek, amelyeknek tartalma elegendő pontossággal azonosítható.²³

Ezt a következtetést a német kormány álláspontjával szemben, nem érinti az a körülmény, hogy az irányelv széles mérlegelési lehetőséget hagy a tagállamok számára tekintetben, hogy milyen módon érik el az irányelv által kitűzött célt. Az a tény ugyanis, hogy az állam számos lehetőség közül választhat egy irányelvben előírt cél elérésének módjai vonatkozásában, nem releváns, ha az irányelvnek az a célja, hogy olyan jogokat adjon magánszemélyeknek, amelyeknek a tartalma kellő pontossággal meghatározható.²⁴

1.1.1.3 Az irányelv megfelelő átültetéséhez szükséges intézkedésekről

A nemzeti bíróság további kérdéseivel tulajdonképpen azt kérte a Bíróságtól, hogy pontosítsa a „szükséges intézkedéseket”, amelyeket a tagállamoknak el kellett volna fogadniuk az irányelv 9. cikkében előírtak betartásához. Az Európai Bíróság szerint annak előírásával, hogy hatályba kell léptetniük az ahhoz szükséges intézkedéseket, hogy 1992. december 31. előtt megfeleljenek az irányelvben előírtaknak, a 9. cikk arra kötelezi a tagállamokat, hogy fogadjanak el minden olyan intézkedést, amelyek szükségesek annak biztosításához, hogy az irányelv rendelkezései teljesen hatékonyak legyenek, és így biztosítsák az irányelvben előírt eredmény elérését. Tekintettel az első két kérdésre adott válaszokra, a 7. cikk teljes végrehajtásának biztosításához a tagállamoknak az előírt határidőn belül minden olyan intézkedést el kellett volna fogadniuk, amelyek szükségesek ahhoz, hogy 1993. január 1-jétől kezdve biztosítani tudják a szervezett utazást vásárlók számára a szervező fizetésképtelensége esetén az általuk befizetett összegek visszatérítését és a hazaszállításukat. Ebből az következik, hogy a 7. cikk átültetése nem teljes, ha az előírt határidőn belül a nemzeti jogalkotó csak a szükséges jogi keretet teremtette meg arra, hogy a szervezőket a jog erejével arra kötelezze, hogy igazolják a kellő biztosíték meglétét.²⁵

A német kormány érvelése szerint az irányelv átültetésére előírt határidő túl rövid volt, többek között például azért, mert Németországban jelentős nehézségekbe ütközött az irányelvben előírtaknak megfelelő biztosítérendszer bevezetése az érintett gazdasági ágazatban. E tekintetben a német kormány hangsúlyozta, hogy az irányelv végrehajtása nem volt megvalósítható egyszerű jogszabály-módosításokkal, hanem harmadik személyek együttműködésére is kellett támaszkodniuk (utazásszervezők, biztosítók és hitelintézetek).²⁶

Az Európai Bíróság felidézte állandó ítélkezési gyakorlatát, amely szerint egy tagállam nem hivatkozhat saját belső jogrendje rendelkezéseire, gyakorlatára vagy helyzetére az irányelvben megállapított kötelezettségek és határidők be nem tartásának indoklására.²⁷ Ha egy irányelv végrehajtására megállapított idő túl rövidnek bizonyul, akkor az uniós joggal összeegyeztethető egyetlen lépés, ha az érdekelt tagállam megteszi a megfelelő

²³ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 43-44. pontok

²⁴ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 45. pont

²⁵ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 49-51. pontok

²⁶ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 52. pont

²⁷ Lásd: 283/86. sz. Bizottság kontra Belgium ügyben 1988. június 21-én hozott ítélet [EBHT 1988., 3271. o.] 17. pontját

kezdeményezéseket az uniós kereteken belül, annak elérése céljából, hogy a hatáskörrel rendelkező uniós intézmény biztosítsa a határidő szükséges mértékű meghosszabbítását.²⁸

A nemzeti bíróság ebbe a körbe tartozó egyik kérdése tulajdonképpen arra irányult, hogy az irányelv 7. cikkében előírt fogyasztóvédelmi célkitűzés megvalósul-e, ha egy tagállam engedélyezi az utazásszervezőnek, hogy az utazás összegének legfeljebb 10%-át kitevő, de az 500 DEM-et nem meghaladó előleg befizetését követelje meg, mielőtt átadja a fogyasztónak azokat a dokumentumokat, amelyek azt igazolják, hogy a fogyasztónak joga van bizonyos, a szervezett utazásban foglalt szolgáltatások (légitársaság vagy szálloda) igénybevételére. A kérdés egyrészt a német polgári törvénykönyv (BGB a.F.²⁹) irányelvet (megkésve) átültető 651k. §-ára vonatkozott, másrészt a német szövetségi legfelsőbb bíróság, a Bundesgerichtshof „előlegfizetés” ügyben hozott ítéletére vonatkozott.

A BGB a. F. 651k. §-a szerint rendelkezés szerint „1. A szervező biztosítja, hogy a szervezett utazásban résztvevő utas megkapja az alábbiak visszatérítését: 1) az utazás befizetett ára, ha az utazási szolgáltatást a szervező fizetési képtelensége miatt nem nyújtják, és 2) az utas által kifizetett, a hazautazáshoz szükséges költségek, a szervező fizetési képtelensége miatt. A szervező csak az alábbi módokon tehet eleget az első bekezdésben előírt kötelezettségeinek 1) egy, az e törvény alkalmazási körében működési engedéllyel rendelkező társaságnál megkötött biztosítással vagy 2) egy, az e törvény alkalmazási körében működési engedéllyel rendelkező hitelintézet fizetési kötelezettségvállalásával. 2. (...) Az (1) bekezdésben meghatározott követelménynek való megfelelés érdekében a szervezőnek az utas számára közvetlen kereseti lehetőséget kell biztosítania a biztosítóval vagy a hitelintézettel szemben, és erről bizonyítékot is kell szolgáltatnia egy, az említett társaság által kibocsátott igazolás átadásával (garanciajegy). 4. Az utazás árának legfeljebb 10%-át kitevő előlegen túl, amely előleg azonban nem haladhatja meg az 500 DEM-et, a szervező csak akkor követelhet vagy fogadhat el az utastól az utazás vége előtt az utazás árába beleszámító kifizetéseket, ha adott ez utóbbinak garanciajegyet.”

A Bundesgerichtshof „előlegfizetés” (Vorkasse-Urteil) ügyben 1987. március 12-én hozott ítéletben³⁰ a német szövetségi legfelsőbb bíróság érvénytelennek minősítette egyes utazásszervezők általános szerződési feltételeit, amennyiben azok megkövetelték az utastól, hogy az utazás értékének 10%-át kitevő előleget fizessen be a dokumentumok kézhezvétele nélkül. A BGH ezen ítéletével kapcsolatban a nemzeti bíróság még azt is tudni akarta, hogy összhangban van-e a 7. cikkel, ha a nemzeti jogalkotó a fogyasztóra terheli az említett előleggel kapcsolatos kockázatot úgy, hogy az előleget nem fedezi a 7. cikkben említett biztosíték.

Az Európai Bíróság felidézte, hogy a korábbi kérdésekkel kapcsolatban megállapításra került, az irányelv 7. cikkének célja a fogyasztó védelmének biztosítása az utazásszervező fizetési képtelenségéből eredő kockázatok ellen. E céllal ellentétes lenne ezt a védelmet oly módon korlátozni, hogy az esetlegesen befizetett előleget nem fedezi a visszafizetésre vagy a hazautazásra vonatkozó biztosíték. Az irányelv nem szolgáltat semmilyen alapot a 7. cikkben biztosított jogok ilyen korlátozásához.³¹ Ebből pedig azt a következtetés vonta le az Európai Bíróság, hogy az a nemzeti szabály, amely lehetővé teszi, hogy a szervezők előleg befizetését követeljenek meg az utasoktól, csak akkor felel meg a 7. cikkben előírtaknak, ha a szervező fizetési képtelensége esetén a szóban forgó előleg visszafizetése is biztosított.³²

²⁸ 52/75. sz. Bizottság kontra Olaszország ügyben 1976. február 26-án hozott ítélet [EBHT 1976., 277. o.] 12. pontja

²⁹ A német polgári törvénykönyv 2002. évi kötetmi jogi modernizálásával a szakaszok számozása is megváltozott. A korábbi szakasz-számokra-hivatkozást a német jogirodalomban hagyományosan a F. (alte Fassung) megjelöléssel illetik.

³⁰ BGHZ 100, 157; NJW 86, 1613

³¹ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 59. pont

³² C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 60. pont

Az ügyben eljáró nemzeti bíróság arra is választ keresett, hogy a biztosítékok, amelyeknek meglétét az irányelv 7. cikkével összhangban a szervezőknek igazolniuk kell, akkor is hiányoznak-e, ha az utasok az utazás árának kifizetésekor megkapják a dokumentumokat [lásd: BGB (a.F.) 651k. §]. A német kormány szerint ugyanis a 7. cikk által biztosított védelem nem hiányzik, amikor az utas birtokában van olyan dokumentumoknak, amelyek közvetlen jogokat biztosítanak a számára a szolgáltatás valós nyújtójával (légitársaság vagy szálloda) szemben. Ilyenkor ugyanis az utas abban a helyzetben van, hogy követelheti a szolgáltatás teljesítését oly módon, hogy nem áll fenn annak kockázata, hogy a szervező fizetéseképtelensége miatt esetleg nem kapja meg a szolgáltatást.³³

Az Európai Bíróság nem fogadta el ezt az érvelést sem. A 7. cikkben a fogyasztóknak biztosított védelem sérülhet ugyanis, ha ez utóbbiak arra kényszerülnének, hogy kötelezettségvállalásokat érvényesíttessenek harmadik felekkel szemben, akik nem kötelesek ezeket elismerni, és akik maguk is ki vannak téve a fizetéseképtelenség kockázatának.³⁴

Mivel a 7. cikk célja a fogyasztók védelme az ebben a rendelkezésben meghatározott, a szervező fizetéseképtelenségéből eredő kockázatoktól, az „előlegfizetés” ügyben a Bundesgerichtshof által hozott ítélethez hasonló ítélet nem tehet eleget az irányelv követelményeinek, ha az a fogyasztótól követeli meg, hogy viselje a szervező fizetéseképtelenségéből eredő kockázatot a megkövetelt előleg tekintetében, és másrészt pedig azt a kockázatot, hogy – még ha a fogyasztó meg is kapta a dokumentumokat – a szolgáltatás tényleges nyújtója az ezekben foglaltakat nem ismeri el vagy fizetéseképtelenné válik.³⁵

Utolsóként vizsgált kérdésével a nemzeti bíróság arra is választ keresett, hogy az irányelv arra kötelezi-e a tagállamokat, hogy olyan különleges intézkedéseket fogadjanak el, amelyek védelmet nyújtanak a szervezett utazásban résztvevőknek a saját gondatlanságuk ellen. A kérdéssel kapcsolatban az Európai Bíróság három megállapítást tett.

Először leszögezte, hogy sem az irányelv célkitűzése, sem pedig egyes rendelkezései nem kötelezik a tagállamokat arra, hogy a 7. cikkkel kapcsolatban olyan különleges intézkedéseket fogadjanak el, amelyek védelmet biztosítanak a szervezett utazásban résztvevőknek a saját gondatlanságuk ellen.³⁶ Másrészt felidézte ítélkezési gyakorlatát, amely szerint, a megtérítendő kár meghatározásakor a nemzeti bíróság mindig ellenőrizheti, hogy a károsult személy megfelelő gondossággal járt-e el a kár elkerülése vagy csökkentése érdekében.³⁷ Végül – jöhetnek ez az elv alkalmazandó a jelen esetekhez hasonló, egy irányelv átültetésének hiányán alapuló kártérítési keresetekre is – a korábban megválaszolt kérdésre adott válaszokból az következik, hogy az utazás teljes árát kifizető utas nem tekinthető gondatlannak pusztán amiatt, mert nem élt az „előlegfizetés” ítéletből eredő lehetőségével, amely szerint nem köteles kifizetni az utazás teljes árának több mint 10%-át a dokumentumok kézhezvétele előtt.³⁸

³³ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 62-63. pontok.

³⁴ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 64. pont.

³⁵ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 67. pont.

³⁶ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 71. pont.

³⁷ Lásd: C-46/93 és C-48/93 Brasserie du pêcheur és Factortame ítélet 84. pontját

³⁸ C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítélet 72-73. pontok.

1.1.2 Újonnan csatlakozó tagállam kárfelelőssége az irányelv késedelmes majd hibás átültetéséért (C-140/97 Rechberger)

A szervezett utazási formákról szóló irányelv átültetésének elmulasztása miatti tagállami kárfelelősség megállapítása a C-178/94., C-179/94., C-188/94., C-189/94., és C-190/94. sz. Dillenkofer-ítéletben azt eredményezte, hogy több más tagállamban is felmerült, hogy az irányelv elmulasztott, vagy nem megfelelő átültetéséért a kárt szenvedett utasok kártérítést követelnek saját államuktól. Kifejezetten a Dillenkofer-ítélet ösztönözte arra a C-140/97. sz. Rechberger ügy³⁹ felpereseit, hogy az irányelvet késedelmesen és helytelenül átültető, 1995. január 1-től EU-tag Osztrák Köztársasággal szemben érvényesítsenek kárigényt, mivel felpereseknek nem volt lehetőségük az időközben fizetéseképtelenné vált utazásszervezőtől az általuk befizetett összegeket visszakövetelni. Az osztrák átültetés szerint ugyanis egyrészt az irányelv 7. cikkében szereplő biztosíték (biztosítás vagy bankgarancia formájában) csak az utazásukat 1995. január 1. után lefoglaló, és az utazást 1995. május 1. után megkezdő utasok esetében áll rendelkezésre. Másrészt a biztosíték összege százalékosan került meghatározásra: az osztrák jogalkotó azt, főszabályként az előző naptári év év megfelelő negyedéve forgalmának 5, illetve bizonyos esetekben 10 %-ában határozta meg.

Felperesek a legnagyobb példányszámban kiadott osztrák napilap a Neue Kronenzeitung előfizetői voltak. 1994 novemberében levelet kaptak a kiadótól, amelyben a Neue Kronenzeitung hűségük jutalmaként felajánlotta számukra, hogy az Arena-Club-Reisen nevű utazásszervező Európa négy különböző városába négy- vagy hétnapos repülőgépes utazást ajándékoz nekik (repülőtéri illeték nélkül). Az ajánlat a következő szolgáltatásokat tartalmazta: repülőút kiszolgálással, három illetve hat éjszakára szállás reggelivel négycsillagos szállodában, kirándulások idegenvezetővel. A kísérőszemélyeknek az utazási prospektusban szereplő teljes árat kellett megfizetniük. Amennyiben az utat kísérőszemély nélkül kívánta valaki igénybe venni, 500 ATS pótdíjat kellett fizetnie az egyágyas szobáért. Az ajánlatot elfogadó előfizetők az utazásszervezőtől visszaigazolást kaptak az utazás lefoglalásáról, és be kellett fizetniük az őket terhelő költségek 10 %-át; a fennmaradó összeget legkésőbb az utazás megkezdése előtti 10. napig kellett megfizetniük.

Az ajánlatot jóval többen vették igénybe, mint ahány érdeklődőre az utazásszervező számított, ezért pénzügyi nehézségei keletkeztek. 1995. július 4-én csődeljárás lefolytatása iránti kérelmet nyújtott be. Az osztrák legfelsőbb Bíróság később megállapította, a Kronenzeitung reklámtevékenysége a nemzeti versenyjog szabályaiba ütközött.

Az eredeti eljárás felperesei 1994. november 19-e és 1995. április 12-e között foglalták le az utazásokat, amelyek költségeit befizették. Az 1995. április 10-e és július 23-a közötti időszakra lefoglalt utazásokat az utazásszervező különböző okokra hivatkozva az utazás megkezdése előtt lemondta. Azok a felperesek, akik még 1994-ben foglalták le az utazást, nem igényelhetek visszatérítést, mert az irányelvet átültető osztrák jogszabály csak az 1995. január 1-e után lefoglalt utazásokra vonatkozik. Közülük ketten ennek ellenére bejelentették igényüket a csődeljárás során, és bár igényüket elismerték, mégsem kaptak kielégítést a csődtömegből. Az utazásokat 1995. január 1-után lefoglaló és 1995. május 1. után megkezdő felpereseket megillette az osztrák jogszabályban előírt garancia. Az utazásszervező 4.000.000 ATS összegű bankgaranciája azonban nem volt elegendő az összegek visszafizetésére, ezért csak a befizetett összeg 25,38 %-át kapták vissza. A felperesek ezért keresetet indítottak az Osztrák Köztársaság ellen, amelyben annak megállapítását kérték, hogy alperes felel az

³⁹ C-140/97.sz. Walter Rechberger, Renate Greindl, Hermann Hofmeister és mások kontra Osztrák Köztársaság ügyben 1999. június 15-én hozott ítélet.

irányelv 7. cikkének késedelmes és helytelen átvételéért, és követelték az általul befizetett összeg azon részének a megtérítését, amelyet az utazásszervező nem fizetett nekik vissza. Az Osztrák Köztársaság vitatta felelősségének fennállását. Többek között arra hivatkozott, hogy azok az előfizetők, amelyek egyedüli utazóként foglalták le az utazást, nem tartoznak az irányelv hatálya alá; az irányelvet átültető osztrák jogszabály hatályba lépésének időpontjára és az irányelv átültetése során hozott egyéb intézkedésekre tekintettel nem állapítható meg az uniós jog megfelelően súlyos megsértése; továbbá hiányzik az okozatossági kapcsolat, miután az utasok kárának bekövetkezéséhez olyan külső körülmények is jelentősen hozzájárultak, amelyekkel normális esetben nem lehetett számolni.

1.1.2.1 Az Európai Bíróság előzetes megállapításai

Az Európai Bíróság szerint a tagállami bíróság kérdései lényegében arra irányultak, hogy utóbbinak helyt kell-e adnia az Osztrák Köztársaság ellen indított keresetnek, amely az irányelv 7. cikkének állítólagos késedelmes és helytelen átvételével okozott károkért való felelősség megállapítására irányul.

Az előzetes döntést kérő bíróság utalt az Európai Bíróság Dillenkoffer-ügyben (C-178/94, C-179/94, C-188/94, C-189/94 és C-190/94) hozott egyesített ítéletére, amelyben az Európai Bíróság azt vizsgálta, hogy milyen feltételekkel felel egy tagállam azokért a károkért, amelyek az irányelv 7. cikkének késedelmes átültetéséből fakadtak.

A fent részletesen elemzett ítéletben az Európai Bíróság megállapította, hogy az uniós jog tagállam általi megsértésével az egyéneket ért károkért való tagállami felelősség az alapító szerződéssel létrehozott jogrend lényegéből fakad. A tagállami kárfelelősség feltételeinek fennállása a közösségi jog megsértésének jellegétől függ. Az Európai Bíróság kimondta továbbá, hogy a károsultak jogosultak kárjuk megtérítését igényelni, amennyiben három feltétel teljesül: a megsértett közösségi jogi norma arra irányul, hogy az egyénekre ruházzon jogokat, a közösségi jog megsértése megfelelően súlyos, és a jogsértés illetve a bekövetkezett kár között közvetlen okozatossági kapcsolat áll fenn.

Az Európai Bíróság az első feltétellel kapcsolatban az idézett korábbi ítéletében megállapította, hogy az irányelv 7. cikke az utasoknak jogot biztosít arra, hogy az utazásszervező csődje vagy fizetéseképtelensége esetén az általuk befizetett összeget számukra visszatérítsék, illetve hazautazásuk költségeit állják. Az ítélet szerint a fogyasztó számára biztosított jog tartalma megfelelő pontossággal meghatározható.

Miután tehát az Európai Bíróság a Dillenkoffer-ítéletben már kimondta, hogy az irányelv 7. cikke jogokat ruház az egyénekre, amely jogok tartalma megfelelő pontossággal meghatározható, a jelen eljárásban a tagállami bíróság kérdései azt a célt szolgálják, hogy a tagállami bíróság el tudja dönteni: megszegte-e az Osztrák Köztársaság az irányelv 7. cikkéből fakadó kötelezettségét; amennyiben igen, akkor a jogsértés megfelelően súlyosnak minősül-e; végül: okozati összefüggésben áll-e a jogsértés az egyéneket ért kárral.

1.1.2.2 Az irányelv alkalmazhatóságának kérdéséhez

Az Európai Bíróság szerint az előzetes határozatot kérő bíróság első és második kérdése arra vonatkozott, hogy az irányelv 7. cikke vonatkozik-e azokra az utazásokra, amelyeket egy napilap kizárólag előfizetőinek, ajándékként, a nemzeti versenyjogba ütköző módon kínál fel, amennyiben az utazás során az egyedül utazónak a repülőtéri illetéket és az egyágyas szoba

pótdíját, amennyiben pedig kísérővel utazik, a kísérő utazásának teljes költségét és a repülőtéri illetéket kell megfizetnie.

Az Osztrák Köztársaság arra hivatkozott, hogy az irányelv értelmében szervezett utazás csak akkor áll fenn (és csak abban az esetben alkalmazható az irányelv), ha a szerződésben szereplő valamennyi szolgáltatásért a fogyasztó által fizetett díj a teljes szolgáltatás alapján kerül kiszámításra. Amennyiben tehát az utas egy alapvetően neki ajándékozott utazásból a teljes költség helyett csak és kizárólag az egyágyas szoba különdíját fizeti meg (mint a jelen esetben az egyedül utazó személy), nem beszélhetünk szervezett utazásról az irányelv értelmében. Egyébként álláspontja szerint az irányelv alkalmazási köre nem terjed ki azokra az utazásokra, amelyeket nem a szabad piacon, meghatározatlan számú címzettnek, hanem egy előre meghatározott, korlátozott személyi körnek ajándékként ajánlanak fel.⁴⁰

Az Európai Bíróság mindenek előtt megállapította, hogy az irányelv 7. cikke az utazásszervező csődjéből illetve fizetéseképtelenségéből fakadó kockázattól kívánja megvédeni az utast. A szervezett utazások az utas számára azért kockázatosak, mert az utazás díját előre kell befizetni, és bizonytalan, hogy hogyan oszlik meg a felelősség az utazásszervező illetve más szolgáltatásokat nyújtó személyek között. Ezért biztosítja az irányelv 7. cikke az utas számára, hogy az utazásszervező fizetéseképtelensége illetve csődje esetén az általa befizetett összeget visszatérítik számára, illetve hazautazásának költségeit állják.

A jelen esetben az utasok az Európai Bíróság szerint éppen ennek a kockázatnak voltak kitéve. Az irányelv 2. cikkének 1. pontja szerint szervezett utazásnak minősül az az utazás, amelyben az utazásszervező díj ellenében az ott meghatározott szolgáltatások közül legalább kettőnek a teljesítésére tesz ajánlatot. Az irányelv 7. cikkének célja, és a 2. cikkben rögzített definíció alapján megállapítható, hogy a 7. cikk rendelkezéseit akkor is alkalmazni kell, ha az utazás megrendelője által teljesített ellenszolgáltatás nem fedezi az utazás teljes költségét, vagy csak az utazás egyes részeinek kiegyenlítésére alkalmas.⁴¹

Az Európai Bíróság utalt ezen kívül arra is, hogy nem vezethető le az irányelvből a jogszabály alkalmazási körének olyan szervezett utazásokra szűkítése, amelyeket csak meghatározatlan személyi kör számára ajánlanak fel, és ez ellentétes volna az irányelv céljaival is. Az irányelv alkalmazhatóságához elegendő, ha az utazást az Unión belül egységes árért ajánlják fel, és az tartalmazza a 2. cikkben rögzített két szolgáltatás kombinációját.⁴² Az a körülmény pedig, hogy a Kronenzeitung az utazásokat ajándékként feltüntető reklám-tevékenységét a tagállami bíróság a nemzeti versenyjogba ütközőnek minősítette, nem változtat azon, hogy az utazások az irányelv hatálya alá tartoznak.⁴³

1.1.2.3 Az irányelv késedelmes átültetésének kérdéséhez

Az előzetes döntést kérő bíróság harmadik kérdése az Osztrák Köztársaság azon kötelezettségére vonatkozott, amely az irányelv 7. cikkében meghatározott biztosíték bevezetésének határidejével kapcsolatos. A nemzeti bíróság utalt arra, hogy az irányelvet átültető osztrák jogszabály csak azokra az 1995. január 1-e után lefoglalt utazásokra vonatkozik, amelyek kezdő időpontja legkorábban 1995. május 1-e volt. Az Európai Bíróságnak tehát abban a kérdésben kellett nyilatkoznia, hogy az irányelv 7. cikke helytelen átvételének minősül-e, ha egy tagállam, amely 1995. január 1-től tagja az Európai Uniónak olyan jogszabályt alkot, amely védi az 1995. január 1. után lefoglalt utazásokban résztvevők érdekeit, azonban a védelmet azokra az utazásokra korlátozza, amelyek kezdő időpontja 1995.

⁴⁰ C-140/97 Rechberger-ítélet 26. pont.

⁴¹ C-140/97 Rechberger-ítélet 28-30. pontok.

⁴² C-140/97 Rechberger-ítélet 31. pont.

⁴³ C-140/97 Rechberger-ítélet 32. pont.

május 1. volt. Felperesek álláspontja szerint az Osztrák Köztársaság késedelmesen vette át az irányelvet, mert biztosítania kellett volna, hogy annak hatálya 1995. január 1-től teljes mértékben érvényesülni tudjon.⁴⁴

Az Európai Bíróság ezzel kapcsolatban ismét a Dillenkofer-ügyben hozott ítéletére hivatkozott, amelyben megállapította, hogy az irányelv határidőn belüli maradéktalan átvétele érdekében a tagállamoknak minden szükséges intézkedést meg kell hozniuk annak érdekében, hogy biztosítsák az utazásszervező csődje vagy fizetésképtelensége esetén az utazók által befizetett összegek visszatérítését és hazautazásukat. Az irányelv 7. cikkében előírt garanciák tehát minden olyan utazásra vonatkoznak, amelyet Ausztriában 1995. január 1. után foglaltak le, azaz ellentétes az irányelvvvel az a nemzeti szabályozás, amely a garanciákat kizárólag azon utazók számára biztosítja, akik esetében az utazás tervezett kezdő időpontja 1995. május 1. volt.⁴⁵

1.1.2.4 A megfelelően súlyos jogsértés fennállta

A nemzeti bíróság negyedik kérdése az Európai Bíróság szerint arra irányult, hogy az irányelv 7. cikkének helytelen átvétele az uniós jog megfelelően súlyos megsértésének minősül-e, amely kártérítési igényt eredményez még abban az esetben is, ha az irányelv minden további rendelkezését átültették a nemzeti jogrendszerbe. Az Európai Bíróság korábbi döntései alapján az uniós jog megsértése megfelelően súlyos, ha az érintett tagállam jogalkotási hatáskörének határait nyilvánvalóan és jelentősen túllépte. Ennek megítélésénél a tagállami bíróságnak figyelembe kell vennie azt, hogy mennyire pontos és világos a megsértett rendelkezés.⁴⁶

A jelen esetben megállapítható, hogy sem az irányelv 7. cikke, sem bármely más rendelkezése nem biztosít a tagállamnak jogosultságot arra, hogy a 7. cikk alkalmazási körét az irányelv átvételére megszabott határidő utáni időpontot követően megvalósult utazásokra korlátozza. A tagállamok nem rendelkeznek mérlegelési lehetőséggel ebben a kérdésben. Ezért az a szabályozás, amely a 7. cikkben rögzített garanciákat csak az 1995. május 1. után megkezdett utazásokra korlátozza, nyilvánvalóan ellentétes az irányelv szabályaival, tehát a közösségi jog megfelelően súlyos megsértésének minősül. Az a körülmény, hogy a tagállam az irányelv minden rendelkezését végrehajtotta ezen a minősítésen nem változtat.⁴⁷

1.1.2.5 Az irányelv helytelen átvétele

Az előzetes döntést kérő bíróság ötödik kérdése arra vonatkozott, hogy az irányelv 7. cikkét megfelelően vette-e át a tagállam, ha az utazásszervező számára az előző naptári év megfelelő negyedéve forgalmának 5 %-át kitevő biztosítást vagy bankgaranciát ír elő, a tevékenységét megkezdő utazásszervezőt pedig az általa becsült forgalom alapján kötelezi erre, és a biztosítékok összegének ellenőrzésére vonatkozóan nem alkotott szabályozást.

Az osztrák kormány úgy érvelt, hogy az irányelvek nemzeti jogba történő átültetését az átültetési (jogi) ismeretek szintjének megfelelően kell megítélni. A vizsgálat során tehát nem lehet ex-post szemléletet alkalmazni, különösen akkor nem, ha az átültetés időpontjában

⁴⁴ C-140/97 Rechberger-ítélet 40-41. pontok.

⁴⁵ C-140/97 Rechberger-ítélet 44-45. pontok

⁴⁶ C-392/93 British Telecommunications-ítélet 42. pontja

⁴⁷ C-140/97 Rechberger-ítélet 51-52. pontok.

nem állt rendelkezésre megfelelő eszköztár és tapasztalat. A tagállamok többsége, akárcsak az Osztrák Köztársaság az irányelv 7. cikkének átültetéseként biztosítási szerződés megkötését vagy bankgarancia szolgáltatását írták elő, ezen átültetési módszer tehát megfelelő és célravezető intézkedésnek tűnt.⁴⁸

Arra is rámutatott az eredeti eljárás alpereseként, hogy szakszerű jogalkotói választás a biztosítási összeget az utazásszervező mindenkori forgalmához igazítani, miután a forgalom az üzleti tevékenység és fizetéseképtelenség esetén bekövetkező kockázatok megbízható mutatószáma. Az előző naptári év megfelelő negyedéve forgalmának 5 %-át kitevő biztosítás vagy bankgarancia előírása azért is megfelelő átültető intézkedés, mert az így kalkulált összeg elegendőnek bizonyult egy jóval nagyobb és évek óta a piacon tevékenykedő utazásszervező fizetéseképtelensége esetén is. Az a tény, hogy a jelen esetben csak az igények 25,38 %-át tudta fedezni az utazásszervező bankgaranciája, nem az irányelv elégtelen átvételének, hanem harmadik személyek szokatlan, előre nem látható jogellenes cselekményei együtt hatásának tudható be.⁴⁹

Az Európai Bíróság ezzel a kérdéssel kapcsolatban arra utalt, hogy – amint azt az első és a második kérdéssel kapcsolatban megállapította – az irányelv 7. cikkének a célja az volt, hogy megvédje a fogyasztót azoktól a kockázatoktól, amelyek az utazásszervező csődjéből vagy fizetéseképtelenségéből fakadnak. A 7. cikk szövegezéséből ugyanis az következik, hogy ezen rendelkezés átültetésével a tagállamoknak kötelezniük kell az utazásszervezőt arra, hogy csődjé vagy fizetéseképtelensége esetén biztosítsa az utazóknak az általuk befizetett összegek visszatérítését és hazautazásukat. Az irányelv 7. cikke tehát a fogyasztók ott nevesített jogainak teljeskörű védelmét célozza, a rendelkezésben megnevezett minden olyan kockázattal szemben, amely az utazásszervező fizetéseképtelenségéből adódik.⁵⁰

Az Európai Bíróság hivatkozott Saggio főtanácsnok véleményére, amelyben a főtanácsnok kifejtette, hogy az irányelvet átültető osztrák szabályozás csak korlátozott védelmet biztosít a fogyasztónak. A tagállami szabályozás tehát szerkezeténél fogva nem alkalmas arra, hogy kezelje az adott szektort érintő változásokat, például az eredetileg becsülnél jóval nagyobb forgalmat.⁵¹

Sem az irányelv indokolása, sem annak 7. cikke nem tartalmaz arra vonatkozó utalást, hogy a 7. cikkben előírt biztosítérendszer érvényesülését a tagállam korlátozhatja, ahogy az Osztrák Köztársaság tette. Mégha igaza is van az Osztrák Kormánynak abban, hogy a 7. cikkben szereplő valamennyi kockázat ellen védelmet nyújtó szabályozás gyakorlatilag igen nehezen kivitelezhető, az uniós jogalkotó ilyen rendszer mellett döntött.⁵²

1.1.2.6 Tagállam gondatlansága és a károkozás okozatossága

A hatodik kérdés az Európai Bíróság értelmezésében lényegében arra irányult, hogy amennyiben a tagállam jogsértése és a bekövetkezett kár között közvetlen okozati összefüggés áll fenn, a tagállam mentesülhet-e a felelősség alól annak bizonyításával, hogy az utazásszervező gondatlanul járt el, vagy előre nem látható körülmények következtek be.

A felperesek álláspontja szerint az utazásszervező vagy bármilyen másik harmadik személy jogszerűtlen magatartása nem mentesítheti az érintett tagállamot. Az állítólagos előre nem látható, szokatlan kockázat-növekedés a jelen eljárásban nem releváns kérdés, miután a

⁴⁸ C-140/97 Rechberger-ítélet 57. pont.

⁴⁹ C-140/97 Rechberger-ítélet 58. pont.

⁵⁰ C-140/97 Rechberger-ítélet 59-61. pontok.

⁵¹ Saggio főtanácsnok indítványa a C-140/97. sz. ügyben. Lásd az indítvány 48. pontját

⁵² C-140/97 Rechberger-ítélet 63. pont.

forgalom növekedése minden esetben előrelétható, és annak kellett volna lennie a nemzeti törvényhozó számára is.⁵³

Az Osztrák Köztársaság szerint viszont semmiképpen nem állhat fenn közvetlen okozatossági kapcsolat az irányelv 7. cikkének késedelmes és helytelen átvétele illetve a fogyasztók által elszenvedett károk között, miután az irányelv elkészült és nem megfelelő átültetése csak egy volt a kárhoz vezető körülmények szokatlan és előre nem látható láncolatában.⁵⁴ Az érintett tagállam köztársasága tehát az adekvát kauzalitás elve alapján azzal érvelt, hogy a kár bekövetkezésének csak egyik összetevője a tagállam mulasztása, ahhoz szükség volt még egyéb körülmények „szerencsétlen” egybeesésére is.

Az Egyesült Királyság és Svédország kormányai ezzel kapcsolatban kifejtették, hogy a nemzeti bíróság feladata annak eldöntése, hogy a tagállami jog alapvető tételei értelmében közvetlen okozatossági kapcsolat áll-e fenn az irányelv 7. cikkének helytelen átvétele, vagy átültetésének elmaradása illetve a fogyasztó által elszenvedett károk között, amely alapján megállapítható a tagállam felelőssége. Az Európai Bizottság véleménye szerint abból kell kiindulni, hogy az okozatossági összefüggés akkor is fennáll, ha az utazásszervező fizetése hiánya kifejezetten szokatlan és előre nem látható körülményekre vezethető vissza.⁵⁵

Az Európai Bíróság felidézte, hogy egy korábbi ítéletében (C-46/93 und C-48/93 Brasserie du pêcheur és Factortame ügyekben hozott egyesített ítélet) már kimondta, hogy az előzetes döntést kérő nemzeti bíróság feladata annak vizsgálata, hogy a tagállam jogsértése és a bekövetkezett kár között közvetlen okozatossági kapcsolat áll-e fenn. A jelen esetben a tagállami bíróság megállapította, hogy az irányelv helytelen átvétele és az egyéneket ért kár között közvetlen okozatossági kapcsolat áll fenn.

Ezt követően kimondta, hogy az irányelv 7. cikke eredménykötelezettséget tartalmaz, amelynek értelmében a tagállam a szervezett utazásban résztvevő személyek számára jogot biztosít arra, hogy az utazásszervező csődjé vagy fizetése hiánya esetén az általuk befizetett összeget visszatérítik és hazautazásukról gondoskodnak. Ez a biztosíték arra szolgál, hogy a fogyasztót csőd esetén, annak következményeitől védje, függetlenül a csőd okaitól. Ezért az irányelv 7. cikkének megsértése miatti tagállami felelősség nem zárható ki azzal, hogy az utazásszervező gondatlanul járt el vagy előre nem látható, szokatlan események következtek be. Ezek a körülmények ugyanis az Európai Bíróság szerint csak akkor zárnak ki a közvetlen okozatossági viszony fennállását, ha az irányelv 7. cikkének megfelelő átültetése esetén is megakadályozták volna az utazók által befizetett összegek visszatérítését, illetve hazautazásuk biztosítását.⁵⁶

Az Európai Bíróság tehát nem fogadta el az Osztrák Köztársaság adekvát kauzalitásra alapozott érvelését, miszerint a tagállam jogharmonizációs mulasztása csak egyik tényezője volt a kár bekövetkezésének, annak beálltához egyéb tényezőkre is szükség volt. A luxembourgi testület a *conditio sine qua non* (elengedhetetlen feltétel) elméletet követte. Az egyéb körülmények álláspontja szerint csak akkor zárnak ki a tagállam felelősségét, ha az irányelv megfelelő átültetése esetén sem állt volna meg a fogyasztók rendelkezésére. A kár és a jogharmonizációs jogsértés közötti közvetlen okozatossági viszony tehát csak akkor dől meg (és vezet a tagállam mentesüléséhez), ha a jogharmonizációs jogsértés a kár bekövetkezésének nem elengedhetetlen előfeltétele, azaz a kár a jogharmonizációs jogsértés nélkül is bekövetkezik.

⁵³ C-140/97 Rechberger-ítélet 68. pont.

⁵⁴ C-140/97 Rechberger-ítélet 69. pont.

⁵⁵ C-140/97 Rechberger-ítélet 70-71. pontok.

⁵⁶ C-140/97 Rechberger-ítélet 72-76. pontok.

1.1.3 Az irányelv helytelen magyar átültetésének tagállami kárfelelősségi következményei (C-430/13 Baradics)

A C-140/97. sz. Rechberger-ítélet óta sejthető, hogy az irányelv 7. cikkét csupán korlátozott védelmet biztosító formában átültető tagállami szabályok nem összeegyeztethetők az irányelvvel. Amennyiben tehát egy tagállam az utazásszervező múltbeli forgalmának egy bizonyos százalékában határozza meg a biztosítékként igazolandó biztosítási összeg alsó határát, a „korlátozott védelem” doktrínája alapján vélhetően irányelvvel ellentétes szabályozást alkot. A magyar szabályozás ugyancsak korlátozott védelmet biztosított. Az irányelv 7. cikkét a magyar jogba átültető 213/1996. (XII. 23.) Korm. rendelet a tervezett bevétel százalékában és fix minimum-összeg meghatározásával határozta meg a vagyoni biztosíték legkisebb mértékét.⁵⁷ Az irányelvvel ellentétesnek talált osztrák szabályozáshoz képest tehát csupán annyi volt az érdemi szerkezeti eltérés a minimális összeg meghatározásán túl, hogy amíg az osztrák norma a múltbeli forgalom százalékában, addig a magyar a jövőbeli tervezett forgalom százalékában határozta meg a biztosíték legalacsonyabb összegét. A magyar jogban a százalék mértéke és a minimum-összeg nagysága másként alakult egyrészt a határon átnyúló másrészt a nem menetrend szerinti járatú repülőgépen igénybevett férőhelyekkel biztosított, és garantált (nem lemondható) szerződésből származó tervezett értékesítési bevétel esetén.

C-430/13. sz. Baradics ügyben hozott végzés⁵⁸ alapjául szolgáló ügyben éppen ezen magyar szabályozásnak az irányelvvel való összeegyeztethetősége merült fel kérdésként. Felperesek 2009. évben utazási szerződéseket kötöttek az 5 Kontinens Utazási Kft. utazásszervezővel, amelyek alapján előleget fizettek, illetve egyes esetekben a teljes részvételi díjat kifizették. Az utazásszervező az utazások megkezdése előtt fizetéseképtelenné vált. Az irányelv 7. cikke által előírt vagyoni biztosítékként az utazásszervező és a QBE Insurance között megkötött biztosítási szerződés alapján a QBE Insurance vállalta a meghatározott biztosítási esemény bekövetkezése esetén az utasok hazaszállításával, illetve a kényszerű tartózkodással kapcsolatos költségek, továbbá – amennyiben az előzőek a biztosítási összeget nem merítik ki – az átvett előleg és részvételi díj megtérítését. A biztosítási összeg felső határaként a felek 40 000 000 Ft-ot jelöltek meg, amely azt eredményezte, hogy a felperesek által kifizetett előlegek és részvételi díjak csak 22%-ban térültek meg. Felperesek keresetet terjesztettek elő az elsőfokú bíróságnál, amelyben kérték, hogy a bíróság kártérítés címén kötelezze a QBE Insurance-et és a Magyar Államot a meg nem térült előleg és részvételi díj megfizetésére. Arra hivatkoztak, hogy a 213/1996. Korm. rendelet ellentétes a 90/314 irányelv 7. cikkében

⁵⁷ A 213/1996. (XII. 23.) Korm. rendelet kormányrendelet 8. §-ának (3) bekezdése: A vagyoni biztosíték mértéke a bankgarancia, a biztosítási szerződés megkötésének, illetőleg a pénzbeli letét elhelyezésének évében december 31-éig *a*) a belföldről külföldre, illetve külföldről külföldre történő utazást tartalmazó utazási csomag értékesítéséből, a külföldi utazásszervező által összeállított külföldre történő utazást tartalmazó utazási csomag Magyarországon történt értékesítéséből, valamint a külföldi szálláshely belföldi értékesítéséből származó tervezett értékesítési nettó árbevétel 12%-a, de legalább ötmillió forint; *b*) az *a*) pont szerinti értékesítésekből származó tervezett értékesítési nettó árbevétel 20%-a, de legalább húszmillió forint, ha az utazási vállalkozó *ba*) az utazási csomag összeállításához nem menetrend szerinti járatú repülőgépen (charter járat) férőhelyet vesz igénybe függetlenül az út kiindulási állomásának helyére, *bb*) a (11) bekezdés szerinti garantált szerződésből származó kötelezettségei az árbevétel 25%-át meghaladják; *c*) a belföldről belföldre történő utazást tartalmazó utazási csomag értékesítéséből származó tervezett értékesítési nettó árbevétel 3%-a, de legalább ötszázezer forint.

⁵⁸ C-430/13 Baradics és társai kontra QBE Insurance (Europe) Ltd Magyarországi Fióktelepe és a Magyar Állam ügyben 2014. január 16-án hozott végzés. A végzést alaposan elemzi: Papp Mónika: A Magyar Állam kártérítési felelőssége a nem megfelelően átültetett irányelvből eredő károk megtérítésére. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Lendület-HPOPs Kutatócsoport. <http://hpops.tk.mta.hu/blog/2014/02/a-magyar-allam-karteritesi-felelossege> [2014.05.01.]

foglaltakkal, és a Bíróság ítélkezési gyakorlata alapján a tagállamokat az irányelvek belső jogba való nem megfelelő átültetése miatt kártérítési felelősség terheli. Az elsőfokú bíróság a keresetet elutasította, megállapítva egyebek mellett, hogy a Magyar Állam helyesen ültette át a 90/314 irányelvet a belső jogba. Az elsőfokú ítélet ellen a felperesek által előterjesztett fellebbezés alapján eljáró bíróság a QBE Insurance tekintetében az említett ítéletet helybenhagyta. A Fővárosi Ítéletábrának azonban kétségei támadtak azzal kapcsolatban, hogy a 213/1996. Korm. rendelet összeegyeztethető-e a 90/314 irányelv rendelkezéseivel, ezért előzetes döntéshozatal céljából két kérdést terjesztett az Európai Bíróság elé: 1) A nemzeti jogalkotó megfelelően tett-e eleget a [90/314] irányelv 7. és 9. cikkének, azaz biztosította-e a magánszemélyek megfelelő védelmét az utazásszervezők és utazásközvetítők fizetésképtelenségének esetére azzal, hogy azt írta elő, hogy az utazásszervező, illetve utazásközvetítő által adott vagyoni biztosíték mértékének az utazási csomag értékesítéséből származó tervezett értékesítési nettó árbevétel meghatározott százalékához, illetve egy minimumösszeghez kell igazodnia? 2) Amennyiben a Magyar Állam részéről a jogsértés megállapítható, az elég komoly-e a kártérítési felelősség megállapításához?” Az ügy joggyakorlati előzményeinek ismeretében nem meglepő, hogy az Európai Bíróság ítélet helyett végzéssel határozott az ügyben.⁵⁹

Az Európai Bíróság előjáróban emlékeztetett kell, hogy az irányelv 7. cikke az utazásszervezőt kötelezi arra, hogy kellő biztosítékkal rendelkezzen annak biztosítása érdekében, hogy fizetésképtelenség esetén a befizetett összeget visszatérítse, és a fogyasztót hazaszállítsa, mivel ezen biztosítékok célja a fogyasztóknak az utazásszervező fizetésképtelenségéből vagy csődjéből származó kockázatoktól való védelme.⁶⁰ A rendelkezés alapvető célja tehát annak biztosítása, hogy a fogyasztók hazaszállítása és az általuk befizetett összegek visszatérítése biztosított legyen az utazásszervező fizetésképtelensége vagy csődje esetén.⁶¹

Az alapügy felperesei ki voltak téve annak a kockázatnak, amely ellen az irányelv 7. cikke védelmet kíván nyújtani. Azzal ugyanis, hogy indulás előtt befizettek bizonyos összegeket, kockáztatták azok elvesztését.⁶²

A Bíróság már korábban megállapította, hogy az irányelv 7. cikke eredménykötelezettséget tartalmaz, amely alapján a szervezett utazások utasainak biztosítani kell az általuk befizetett összegek megtérítésére, valamint a hazaszállításukra vonatkozó biztosítékhoz való jogot az utazásszervező fizetésképtelensége esetén, és e biztosíték célja pontosan a fogyasztóknak a bármilyen okból bekövetkező fizetésképtelenség következményeitől való védelme.⁶³ Az irányelv 7. cikkének ezen értelmezését az irányelv által követendő magas szintű fogyasztóvédelem biztosításának célkitűzése is alátámasztja.⁶⁴ Megállapította az Európai Bíróság azt is, hogy sem a 90/314 irányelv preambulumbekzdése, sem 7. cikkének szövege nem tartalmaz olyan utalást, amely alapján az említett cikk szerinti biztosítékot korlátozni

⁵⁹ Az eljárási szabályzat 99. cikke értelmében, ha a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra terjesztett kérdés azonos egy olyan kérdéssel, amelyről a Bíróság már határozatot hozott, vagy az ilyen kérdésre a válasz egyértelműen levezethető az ítélkezési gyakorlatból, vagy ha az előzetes döntéshozatalra elé terjesztett kérdésre adandó válasz nem enged teret semmilyen ésszerű kétségnek, a Bíróság az előadó bíró javaslatára és a főtanácsnok meghallgatását követően az eljárás során bármikor indokolt végzéssel határozhat.

⁶⁰ Lásd a C 178/94., C 179/94. és C 188/94–C 190/94. sz., Dillenkofer és társai egyesített ügyekben 1996. október 8 án hozott ítélet [EBHT 1996., I 4845. o.] 34. és 35. pontját.

⁶¹ Lásd a C 178/94., C 179/94. és C 188/94–C 190/94. sz. Dillenkofer és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 35. és 36. pontját

⁶² C-430/13 Baradics és társai végzés 34. pont

⁶³ C-140/97. sz., Rechberger és társai ügyben 1999. június 15 én hozott ítéletének (EBHT 1999., I 3499. o.) 74. pont

⁶⁴ Lásd a C 178/94., C 179/94. és C 188/94–C 190/94. sz. Dillenkofer és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 39. pont

lehetne.⁶⁵ A nemzeti szabályozás tehát csak akkor ülteti át helyesen az említett 7. cikkben foglalt kötelezettségeket, ha a részletszabályoktól függetlenül a szabályozás eredménye az, hogy a fogyasztó számára hatékonyan biztosítja az általa befizetett valamennyi összeg visszatérítését és a fogyasztó hazaszállítását az utazásszervező fizetési képtelensége esetén.⁶⁶ Az alapügyben azonban csupán az alapügy felperesei által befizetett összegek egy részét lehetett az irányelv 7. cikke szerinti biztosíték címén visszatéríteni.⁶⁷

Az Európai Bíróság szerint a kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy – a nemzeti jog értelmezése és alkalmazása tekintetében egyedül hatáskörrel rendelkező bíróságként – megállapítsa, hogy ez a helyzet annak következtében állt-e elő, hogy a nemzeti jogalkotó által létrehozott rendszer, figyelemmel a biztosíték összegének számítására vonatkozó konkrét részletszabályokra, nem nyújt kellő fedezetet a fogyasztó által befizetett összegek visszatérítésére és az esetleges hazaszállítás költségeire, amennyiben e rendszer strukturális okoknál fogva képtelen figyelembe venni a szóban forgó gazdasági ágazatban bekövetkező eseményeket.⁶⁸ Az irányelv 7. cikkével tehát ellentétes az a nemzeti szabályozás, amelynek részletszabályai nem eredményezik, hogy a fogyasztó az általa befizetett valamennyi összeg visszatérítésére és a hazaszállítására vonatkozóan hatékony biztosítékkal rendelkezzen az utazásszervező fizetési képtelensége esetén. A kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy megállapítsa, hogy az előtte folyamatban lévő jogvitában alkalmazandó nemzeti szabályozás esetében erről van-e szó.⁶⁹

Érdeemesnek tűnik az Európai Bíróság e megállapításával szemben felhozni, hogy a modellül szolgáló C-140/97 Rechberger-ítélettől eltérően a C-430/13 Baradics és társai ügyben semmilyen olyan ágazati változás nem következett be, amellyel esetleg indokolható lett volna a magyar jogalkotó által bevezetett korlátozott összegre kiterjedő védelem. A Rechberger-ítélet alapjául szolgáló tényállásban az alperes Osztrák Köztársaság egyrészt az „ajándékba” adott utazásokkal szembeni rendkívüli módon megnőtt igényekkel, másrészt harmadik személyek szokatlan, előre nem látható jogellenes cselekményei együtthatásával igyekezett igazolni a mulasztását – igaz sikertelenül.⁷⁰ Ilyenek azonban a magyar ügyben fel sem merültek, az ügy tehát jóval egyszerűbb. Furcsa tehát, hogy az Európai Bíróság végzésében mégis megjelenik az a nemzeti bíróság döntésére váró kérdés, hogy a magyar szabályozás képes-e kezelni az ágazati változásokat.

A magyar bíróság második kérdésével lényegében arra keresett a választ, hogy amennyiben az irányelv 7. cikkével ellentétes az a nemzeti szabályozás, amely alapján az utazásszervező vagy az utazásközvetítő által nyújtott vagyoni biztosíték értékét az utazási csomag értékesítéséből származó tervezett nettó árbevétel meghatározott százalékában, illetve egy minimumösszegben határozzák meg, úgy ez a szabályozás az uniós jog megfelelően súlyos megsértését jelenti-e, amely megalapozza a kártérítéshez való jogot.

Az Európai Bíróság ezzel kapcsolatban ismételten felidézte ítélkezési gyakorlatát, amely szerint a jogsértés akkor minősül megfelelően súlyosnak, ha valamely intézmény vagy tagállam szabályozási hatáskörének gyakorlása során nyilvánvalóan és súlyosan megsértette hatásköre gyakorlásának korlátait. Ezzel összefüggésben az eljáró bíróság figyelembe veheti többek között az, hogy a megsértett szabály mennyire egyértelmű, illetve pontos.⁷¹ Emlékeztetett arra a már kimondott megállapításra, hogy a nemzeti szabályozás csak akkor

⁶⁵ C-140/97 Rechberger-ítélet 63. pont

⁶⁶ C-140/97 Rechberger-ítélet 64. pont

⁶⁷ C-430/13 Baradics és társai végzés 39. pont

⁶⁸ C-430/13 Baradics és társai végzés 40. pont

⁶⁹ C-430/13 Baradics és társai végzés 41. pont

⁷⁰ Lásd: 1.1.2.6. fejezet

⁷¹ Lásd: C-392/93. sz. British Telecommunications ügyben 1996. március 26-án hozott ítélet [EBHT 1996., I-1631. o.] 42. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat

ülteti át helyesen az irányelv 7. cikkében foglalt kötelezettségeket, ha a részletszabályoktól függetlenül a szabályozás eredménye az, hogy a fogyasztó számára hatékonyan biztosítja az általa befizetett valamennyi összeg visszatérítését és a fogyasztó hazaszállítását az utazásszervező fizetése képtelensége esetén.

Bár a nemzeti bíróság feladata, hogy megvizsgálja, hogy teljesülnek-e az uniós jog megsértése miatt a tagállamokat terhelő felelősség feltételei, a Bíróság ítélkezési gyakorlatából egyértelműen kitűnik, hogy az irányelv 7. cikkével ellentétes az a nemzeti szabályozás, amely nem eredményezi, hogy a fogyasztó az általa befizetett valamennyi összeg visszatérítésére és a hazaszállítására vonatkozóan hatékony biztosítékkal rendelkezzen az utazásszervező fizetése képtelensége esetén. A tagállamoknak nincs semmilyen mérlegelési mozgásterük a tekintetben, hogy az utazásszervező, illetve az utazásközvetítő által a fogyasztó számára nyújtandó biztosítéknak a kockázatok milyen körére kell fedezetet nyújtania, ezért azok a szempontok, amelyek célja vagy hatása e biztosíték mértékének korlátozása lenne, nyilvánvalóan összeegyeztethetetlenek az említett irányelvből fakadó kötelezettségekkel, így az uniós jog megfelelően súlyos megsértésének minősülnek, amely a közvetlen okozati összefüggés fennállásának megállapítása esetén megalapozhatja az érintett tagállam felelősségét.⁷²

1.2 Az utazásszervező család fizetése képtelensége (C-134/11 Blödel-Pawlik)

Az Európai Bíróságnak 2012. évben egy újabb vonatkozásban is állást kellett foglalnia az utazásszervező fizetése képtelenségének a következményeiről. Arra keresett választ az előterjesztő Landgericht Hamburg, hogy az irányelv 7. cikke kiterjed-e arra az esetre, ha az utazásszervező szándékosan, csalárd módon válik fizetése képtelenné, és már a szerződés megkötésekor sem áll szándékában azt teljesíteni. A korábbi joggyakorlatból könnyen levezethető az eredmény, vélhetően ezért az a C-134/11 Blödel-Pawlik-ítélet⁷³ rendkívül rövid indokolású. Az alapügy tényállása szerint 2009. augusztus 4-én a felperes Blödel-Pawlik szervezett utazást foglalt maga és felesége számára a Rhein Reisen GmbH-nál, amely társaság utazásszervezői minőségében 2009. augusztus 1-jei hatállyal fizetése képtelensége esetére szóló biztosítást kötött a HanseMercur Reiseversicherungnal. A Rhein Reisen két biztosítékra vonatkozó igazolást nyújtott Blödel-Pawliknak, amelyek értelmében az utazásszervező az utazás befizetett díját megtéríti Blödel-Pawlik számára, amennyiben az utazási szolgáltatásokat az utazásszervező fizetése képtelensége következtében nem teljesíti. Az utazásszervező azonban a tervezett utazás kezdete előtt közölte Blödel-Pawlikkal, hogy kénytelen fizetése képtelenséget jelenteni.

Az ügy (az ítéletben nem részletezett) irataiból kitűnt az Európai Bíróság számára, hogy a Rhein Reisennek – amelyet egyetlen ügyvezető képviselt – valójában egyáltalán nem áll szándékában lebonyolítani a szóban forgó utazást. Mind az események időbeli sorrendje, mind a szóban forgó utazásszervező bankszámláján történt pénzügyi tranzakciók kivonata az utazásszervező család magatartását tanúsította. Blödel-Pawlik az általa befizetett utazás árának megtérítését követelte a HanseMercur Reiseversicherungtól, aki viszont arra hivatkozott, hogy nem köteles ezt az összeget megtéríteni, mivel az alapeljárás tárgyát képező esetben az utazás lemondása kizárólag az utazásszervező család magatartásából ered, amely tényállás nem tartozik az irányelv 7. cikkének hatálya alá. Az Európai Bíróság ítéletéből kiderül, hogy az előterjesztő bíróságnak is kétségei voltak abban a tekintetben, hogy az

⁷² C-430/13 Baradics és társai végzés 45-46. pontok

⁷³ C-134/11. sz. Jürgen Blödel-Pawlik kontra HanseMercur Reiseversicherung AG ügyben 2012. február 6-án hozott ítélet.

irányelv a fogyasztóknak az utazásszervezők csalárd magatartásával szembeni védelmére is vonatkozik-e, a kétségek indokai azonban nem szerepelnek az ítéletben.

Az Európai Bíróság válaszában emlékeztetett az irányelv 7. cikkének tartalmával és céljával kapcsolatos megállapításaira, korábban részletesen ismertetett megállapításaira⁷⁴. Felidézte, hogy a norma az utazásszervezőt kötelezi arra, hogy kellő biztosítékre vonatkozó igazolást nyújtson annak biztosítása érdekében, hogy fizetése képtelenség esetén a befizetett összeget visszatérítse, és a fogyasztót hazaszállítsa, mivel ezen biztosítékok célja a fogyasztóknak az utazásszervező fizetése képtelenségéből vagy csődjéből származó kockázatoktól való védelme.⁷⁵ A rendelkezés alapvető célja tehát annak biztosítása, hogy a fogyasztók hazaszállítása és az általuk befizetett összegek megtérítése biztosított legyen az utazásszervező fizetése képtelensége vagy csődje esetén.⁷⁶

Ezt követően pedig leszögezte, hogy az irányelv 7. cikke a biztosítékot nem köti semmiféle, az utazásszervező fizetése képtelenségének okaira vonatkozó különös feltételhez.⁷⁷ Ebben a vonatkozásban korábban részletesen elemzett a C-140/97 Rechberger és társai ítéletben a Bíróság már megállapította, hogy az irányelv 7. cikke magában foglalja a szervezett utazások utasaira az általuk befizetett összegek megtérítésének, valamint hazaszállításának biztosításához való jogának átruházására vonatkozó eredménykötelezettséget az utazásszervező fizetése képtelenségének esetére, és e biztosíték célja pontosan a fogyasztóknak a bármilyen okból bekövetkező fizetése képtelenség következményeitől való védelme. A Bíróság ebből akkor azt a következtetést vonta le, hogy valamely utazásszervező gondatlan magatartása vagy rendkívüli, illetve előreláthatatlan események bekövetkezése az irányelv 7. cikke alapján nem képezheti akadályát a befizetett összegek megtérítésének és a fogyasztók hazaszállításának.⁷⁸ Ezt az értelmezését egyébként az irányelv által követendő magas szintű fogyasztóvédelem biztosításának célkitűzése is alátámasztja.⁷⁹

Mindezek alapján az Európai Bíróság az előterjesztett kérdésre azt a választ adta, hogy az irányelv 7. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az olyan helyzet is a hatálya alá esik, amelyben az utazásszervező fizetése képtelensége annak csalárd magatartásából ered.⁸⁰

1.3 A szervezett utazás fogalma (C-400/00 Club-Tour)

Alperes, a spanyol állampolgárságú Alberto Carlos Lobo Gonçalves Garrido 1692928 PTE értékben a görögországi Gregolimano üdülőfaluba szóló kéthetes repülőgépes utazás foglalt le a szállással és teljes panzióval felperesnél, a Club-Tour, Viagens e Turismo SA-nál. Fontos megjegyezni, hogy az üdülőfalut alperes (az utas) választotta ki, az utazás részleteit tehát nem egyoldalúan és előre az utazásszervező állította össze. Éppen ezért az utazási szerződés teljesítéséhez felperesnek alvállalkozót kellett igénybevennie: a Club Med Viaganes Lda-nál foglalta le alperesek szállását, a Club Med intézte a foglalást üdülőfaluban a szállást az étkezéseket a transzfert és a tartózkodás idejére szóló programot. Mindezeket nyilvánosságra hozta és megállapította a szolgáltatás csomag-díját. Alperes és családja rögtön az üdülőfaluban történő megérkezéskor után kénytelen volt megállapítani hogy a falut darazsak ezrei lepték el. Ez tartózkodásuk teljes tartamára lehetetlenné tette számukra hogy az üdülést

⁷⁴ Lásd: 1.1.1.2 és 1.1.2.6. fejezetek

⁷⁵ Lásd a C-178/94., C-179/94. és C-188/94–C-190/94. sz., Dillenkofer és társai egyesített ügyekben 1996. október 8-án hozott ítélet [EBHT 1996., I-4845. o.] 34. és 35. pontját

⁷⁶ C-178/94., C-179/94. és C-188/94–C-190/94. sz., Dillenkofer és társai egyesített ítélet 35. és 36. pontja

⁷⁷ C-134/11 Blödel-Pawlik-ítélet 21. pont

⁷⁸ C-140/97 Rechberger-ítélet 74-76. pontok

⁷⁹ C-178/94., C-179/94. és C-188/94–C-190/94. sz., Dillenkofer és társai egyesített ítélet 39. pont

⁸⁰ C-134/11 Blödel-Pawlik-ítélet 25. pont

maradéktalanul élvezni tudják. Felperes nem tudott eleget tenni alperesi azonnali kérésének hogy őt és családját egy másik faluban helyezték el mert a club med amellyel felperes kapcsolatba lépett új nyilatkozott hogy nem áll módjában gyorsan megfelelő alternatívát nyújtani. Ezért alperes hazatérése után megtagadta az utazás díjának megfizetését.⁸¹ Felperes keresetet indított ellene amelyben alperest az utazás díjának megfizetése kérte kötelezni. A bíróság előtt felperes vitatta, hogy a jogvitára az irányelv alkalmazható volna és úgy nyilatkozott hogy az eljárás ban szereplő utazás nem tartozik az irányelv hatálya alá. Abból a megfontolásból hogy az irányelv a turisztikai szolgáltatásokat igénybe vevők fogyasztót védi az által hogy az utazás szervezőjét és az utazási irodát teszi felelősség a szerződés hibás teljesítéséből fakadó károkért tovább annak szem előtt tartásával hogy a nemzeti jogot az irányelvvel összhangban kell értelmezni a spanyol bíróság több kérdést tett fel az európai bíróságnak.

Az európai bíróság értelmezésében az előzetes döntést kérő bíróság első kérdése arra irányult hogy az irányelv 2. cikk első pontjában szereplő szervezett utazás fogalmát úgy kell értelmezni hogy az magában foglalja egy utazási iroda által a fogyasztó vagy a fogyasztók egy bizonyos csoportja által kezdeményezett, az ő kívánságai szerint szervezett utazásokat. Leegyszerűsítve a kérdés úgy hangzott, hogy az à la carte (tailor made), azaz nem az utazásszervező által előre egyoldalúan összeállított, hanem az utas kívánságai alapján kialakított utazási csomagok szervezett utazásoknak minősülnek-e az irányelv értelmében.

Az európai bíróság az előtte nyilatkozó kormányok és az európai bizottság álláspontja van összhangban a kérdést igenlően válaszolta meg. Az elsősorban a szervezett utazásra befizető fogyasztók védelmét célzó irányelv ugyanis úgy határozza meg a szervezett utazás fogalmát hogy annak megállapításához elegendő egy utazási iroda egységes díjért az irányelvben szereplő három szolgáltatás (nevezetesen a szállítás az elszállásolás és más olyan turisztikai szolgáltatások amelyek nem a szállítás vagy elszállásolás mellék szolgáltatásai és amelyek az összes szolgáltatások jelentős részét teszi ki) közül kettő kombinációjának a teljesítésére vállalkozik és az utazás legalább 24 óra hosszú vagy egy éjszakát magában foglal. Az európai bíróság szerint ebben a meghatározásban semmi nem utal arra, hogy az egy fogyasztó vagy fogyasztók meghatározott csoportja kezdeményezésére kívánsága szerint szervezett út az irányelv értelmében ne minősülne szervezett utazásnak. Ezt az értelmezést erősíti az irányelv függelékének j. pontja is: eszerint az irányelv hatálya alá tartozó szerződésnek tartalmaznia kell minden olyan külön kívánságot, amelyet a fogyasztó az utazásszervezővel vagy utazásközvetítővel az utazás lefoglalás akkor közölt és amelyet mindkét fél elfogadott.⁸² Az európai bíróság tehát az előzetes döntést kérő bíróság első kérdésére azt válaszolta hogy az irányelv 2. cikk első pontjában szereplő szervezett utazás fogalmát úgy kell értelmezni hogy az magába foglalja az utazási iroda által egy vagy több fogyasztó kezdeményezésére és kívánsága szerint szervezett utazást.

A második kérdés az Európai Bíróság szerint arra irányult hogy az irányelv második első pontjában szereplő „két előre meghatározott szolgáltatás kombinációja” kifejezést úgy kell e értelmezni hogy az vonatkozik az utazási iroda és a fogyasztó közötti szerződés megkötésének időpontjában meghatározott turisztikai szolgáltatások kombinációjára. Az Európai Bíróság előtt nyilatkozatot tett kormányok és az Európai Bizottság szerint a második kérdést is igenlően kell megválaszolni.

Az Európai Bíróság a második kérdés kapcsán első kérdésre adott válaszára utalt. Ott megállapította, hogy az irányelv második cikk első pontjában szereplő szervezett utazás kifejezés helyes értelmezése szerint a fogyasztók kívánságai szerint szervezett utazásokra is

⁸¹ Az Európai Bíróság ítéletéből ez nem derül ki, de alperes vélhetően az utazási szerződés hibás teljesítésére hivatkozott, és az irányelv 5. cikkének (1) bekezdését átültető nemzeti szabályra hivatkozva tagadta meg a szerződés teljesítését.

⁸² C-400/00 Club-Tour ítélet 14-16. pontok

vonatkozik, a két előre meghatározott szolgáltatás kombinációja kifejezés pedig a szervezett utazás egyik fogalmi elemét képezi. Ezért a szervezett utazás szükségképpen vonatkozik azokra az esetekre, amelyekben a fogyasztó kívánságai alapján szervezett utazásban foglalt szolgáltatások kombinációját a fogyasztó a szerződés megkötésének időpontjáig közli.⁸³ Mindezek alapján az Európai Bíróság az előzetes döntést kérő tagállami bíróság második kérdésére azt válaszolta hogy az irányelv második első pontjában szereplő „előre meghatározott szolgáltatás kombinációja” kifejezést úgy kell értelmezni hogy az a szolgáltatások azon kombinációjára is vonatkozik amelyet a fogyasztó és az utazási iroda közötti szerződés megkötésének időpontjáig állapítottak meg.

Az Európai Bíróság csak röviden indokolt ítéletében egyértelműen elértette a tagállami bíróság második kérdését. A kérdéssel a nemzeti bíróság valójában arra engedett következtetni, hogy álláspontja szerint a szervezett utazás definícióját adó 2. cikk 1. pontjában szereplő „előre meghatározott szolgáltatás kombinációja” szövegrész az utazásszervező által „előre” összeállított kombinációra utal, azaz a szervezett utazás fogalma nem foglalja magában az utas által összeállított tartalmú utazási csomagot. Kétségtelen, hogy az irányelv szövegében szereplő „előre” kifejezés egyébként nehezen értelmezhető, felvethető a kérdés, hogy mihez képest előre történik a szolgáltatások meghatározása. A tagállami bíróság sejthető véleménye szerint a szerződéskötéshez képest, ez viszont arra utal, hogy az irányelv értelmében szervezett utazásnak csak az utazásszervező által előre összeállított szolgáltatás-kombinációt tartalmazó utazás minősülhet. Erre a védhető álláspontra vonatkozóan az Európai Bíróság válasza nem ad kielégítő választ. Inkább kijelentésszerű ugyanis ezt a dilemmát azzal lezárni, hogy mivel az első kérdésre adott válaszban már megállapította az Európai Bíróság, hogy a fogyasztó kívánságai alapján összeállított utazás is szervezett utazásnak minősül, és az „előre meghatározott szolgáltatás kombinációja” szövegrész a szervezett utazás fogalmának a része, ezért a fogalom kiterjed azokra az esetekre is, amelyekben a szolgáltatások kombinációja a fogyasztónak a szerződés megkötésének időpontjáig közölt kívánságán alapul.

1.4 Az utas által a hotelnek is megfizetett szállásdíj (C-364/96 Verein für Konsumenteninformation)

A szervezett utazási formákról szóló irányelv egyik korai értelmezését kérő osztrák bíróságtól érkezett előzetes döntéshozatal iránti kérelem ugyancsak az irányelv 7. cikkére vonatkozott. A bécsi kerületi kereskedelmi bíróság előtt folyamatban volt C-364/96. sz. Verein für Konsumenteninformation ügyben⁸⁴ az irányelv 7. cikkét átültető osztrák szabály került alkalmazásra, amely szerint vették az utazásszervezőknek Ausztriában működési engedéllyel rendelkező biztosítóval kötött biztosítási szerződés révén kell garantálnia, hogy fizetésképtelensége vagy csődje esetén – amennyiben az utazás részben vagy egészben meghiúsult – az utasok által fizetett összegeket valamint a hazautazás szükséges költségeit a fogyasztók számára visszatérítik.⁸⁵

Az ügy alapjául szolgáló tényállás szerint a Hofbauer házaspár a bécsi Karthago-Reisen GmbH-nál fizetett be egyhetes krétai utazásra. A szervezett utazás a repülőjegyet és a félpanziós ellátást foglalta magában. A házaspár az utazás teljes díját még az utazás

⁸³ C-400/00 Club-Tour ítélet 19. pont

⁸⁴ C-364/96. sz. Verein für Konsumenteninformation kontra Österreichische Kreditversicherungs AG ügyben 1998. március 14-én hozott ítélet

⁸⁵ BGBl. NR. 881/94. számú rendelet 3. §-a

megkezdése előtt megfizette. A Hofbauer házaspár és a Karthago-Reisen több más utasa számára szállást biztosító hotel tulajdonosa, miután tudomást szerzett a Karthago-Reisen fizetéseképtelenségéről az utasoktól követelte az összes nála eltöltött éjszaka árának megfizetését. Ennek során - az utasok elmondása szerint - fizikai erőszakkal akadályozta meg őket abban, hogy a hotelt elhagyják. Annak érdekében, hogy elérjék a repülőjüket és hazautazhassanak, a Hofbauer házaspár 157 542 drachmát a szállásért megfizetett.

Hazatérésük után a Hofbauer házaspár és más érintett utasok megbízták a fogyasztóvédelmi céllal alapított Verein für Konsumenteninformation-t, hogy érvényesítse jogait a Karthago-Reisen biztosítójával, az Österreichischen Kreditversicherungs AG szemben. Az ügyben eljáró osztrák bíróság kérdése arra vonatkozott, hogy az irányelv 7. cikkének hatálya alá tartozik-e az a tényállás, amelyben a szervezett utazás díját az utazásszervezőnek korábban megfizető utas, az utazásszervező fizetéseképtelensége miatt kénytelen ezeket a költségeket a hotel tulajdonosának is megfizetni annak érdekében, hogy elhagyhassa a szállodát és időben hazautazhasson.⁸⁶

Felperes, a görög kormány, valamint az Európai Bizottság álláspontja szerint, figyelembe véve az irányelv 7. cikkének célját, nevezetesen azt hogy védje a fogyasztót az utazásszervező fizetéseképtelensége vagy csődje esetén fennálló kockázatoktól, a rendelkezés hatálya alá tartozik az előzetes döntést kérő bíróság által leírt tényállás, mivel a rendelkezés szövegezése nem zárja ki az ilyen értelmezés lehetőségét. A felperes, valamint a görög kormány nyelvtani megközelítése szerint ez az értelmezés irányelv 7. cikkének két fordulatával is alátámasztható. Egyrészt alapítható a „befizetett összegek visszatérítése” szövegrészre, miután az, hogy az utazók közvetlenül a hotel tulajdonosának fizették meg a szállás költségét, azt jelenti, hogy a szállást nem az utazásszervező fizette meg. Másrészt hivatkozni lehet a „hazautazás” szükséges költségeinek megtérítésére vonatkozó fordulatra is.⁸⁷

Az Európai Bizottság szerint az eredeti eljárásban szereplő költségek „a fogyasztó hazautazása” szempontjából szükséges költségeknek minősülnek. Az osztrák kormány álláspontja szerint azonban a fogyasztó kárenyhítési kötelezettségére tekintettel csak azok a költségek jöhetnek számításba, amelyek szükségesek és elkerülhetetlenek voltak.⁸⁸

Alperes és a francia kormány véleménye értelmében az Európai Bíróságnak a tagállami bíróság kérdését nemlegesnek kell megválaszolni. Az irányelvben szereplő „a fogyasztó hazautazásának biztosítása” fordulatból ugyanis szerintük az következik, hogy alperesnek csak azokat a költségeket kell megtérítenie, amelyek közvetlen kapcsolatban állnak a fogyasztó hazautazásával; ide tartozik a repülőút és a taxi költsége. Nézetük szerint mivel az irányelv kizárólag az utas és az utazásszervező közötti szerződéses jogviszonyt szabályozza, azt nem lehet oly módon kiterjesztően értelmezni, hogy a szolgáltató (a szálloda) is részesüljön az irányelv 7. cikke által biztosított védelemből, és ennek alapján kerülőúton, az általa „túszul ejtett” fogyasztón keresztül hozzájuthasson a szolgáltatás ellenértékéhez, annak ellenére, hogy az utazási szerződésben nem szereplő fél. A fogyasztón keresztül megszerezhető, közvetett kártalanítás lehetősége ugyanis arra indítaná a szolgáltatókat, hogy gyakrabban éljenek ilyen eszközökkel.⁸⁹

Az Európai Bíróság válaszában mindenekelőtt megállapította, hogy az irányelv 7. cikke az utazásszervező csődjéből illetve fizetéseképtelenségéből fakadó kockázattól kívánja megvédeni az utazót. A szervezett utazások az utazó számára azért is kockázatosak, mivel az utazás díját előre kell befizetni, és bizonytalan, hogyan oszlik meg a felelősség az utazásszervező és az egyéb szolgáltatók között. Ezért az irányelv 7. cikkével megvalósított célkitűzés magában foglalja az utas azon jogosultságát, hogy az utazásszervező fizetéseképtelensége illetve csődje

⁸⁶ C-364/96. sz. Verein für Konsumenteninformation ítélet 11. pont.

⁸⁷ C-364/96. sz. Verein für Konsumenteninformation ítélet 12-13. pontok.

⁸⁸ C-364/96. sz. Verein für Konsumenteninformation ítélet 14-15. pontok.

⁸⁹ C-364/96. sz. Verein für Konsumenteninformation ítélet 16-17. pontok.

esetén az általa fizetett összeg visszatérítése, illetve hazautazásának költségei biztosítottak legyenek.⁹⁰

Az Európai Bíróság szerint a „fizetett összegeket visszatérítésének biztosítása” fordulat az irányelvben egyrészt azokra az esetekre vonatkozik, amikor az utazásszervező fizetéseképtelensége vagy csődje a szerződés megkötését követően és teljesítését megelőzően következik be, másrészt akkor kell alkalmazni, ha az utazás során szűnik meg a szolgáltatások teljesítése és a fogyasztó számára az elmaradt szolgáltatások ellenértékének megfelelő összeget kell visszatéríteni. Az irányelv „fogyasztó hazautazásának biztosítása” megszövegezésű fordulata annak megakadályozására szolgál, hogy a fogyasztó azért legyen kénytelen az utazás helyén maradni, mert a szolgáltatást nyújtó személy az utazásszervező fizetéseképtelensége miatt megtagadja a hazautazáshoz szükséges szolgáltatások teljesítését.⁹¹

Az irányelv célkitűzéseire tekintettel az Európai Bíróság szerint a 7. cikket úgy kell értelmezni, hogy az arra a tényállásra is vonatkozik, amelyben a hotel tulajdonosa az utazókat a szállásköltségek megfizetésére kényszeríti azzal az indokkal, hogy ezt az összeget számára a fizetéseképtelenné vált utazásszervező nem fogja megfizetni. Ez a kockázat ugyanis a szervezett utazásra befizető fogyasztó számára az utazásszervező fizetéseképtelenségéből vagy csődjéből fakad, ezért erre is vonatkoznia kell az utazásszervező által a fogyasztó számára nyújtott biztosítéknak.⁹²

Alperes és a francia kormány felvetésével kapcsolatban, hogy az irányelv 7. cikkének ilyen értelmezése a szállodák tulajdonosait arra indítaná, hogy gyakrabban éljenek az eredeti eljárás tényállásában szereplőhöz hasonló eszközökkel, az Európai Bíróság úgy reagált, hogy a biztosítók – amennyiben ezt szükségesnek tartják – fordulhatnak a szálloda tulajdonosa ellen, és ennek során mindenképpen jobb helyzetben vannak, mint az utazók. Rámutatott arra is, hogy figyelembe véve azt, hogy a fogyasztó ilyen helyzetben valójában kétszer fizeti meg szállásának költségeit, először az utazásszervezőnek, majd a hotel tulajdonosának, a biztosító kötelezettsége a fogyasztó által „fizetett összegek visszatérítésében” áll. Miután a fogyasztó ténylegesen a saját költségén szállt meg, ezért az általa az utazásszervezőnek fizetett összegeket számára vissza kell téríteni, hiszen az utazásszervező – fizetéseképtelensége miatt – nem nyújtott szolgáltatásokat a számára.⁹³

Mindezek alapján az előzetes döntést kérő bíróság kérdésre az Európai Bíróság azt válaszolta, hogy az irányelv 7. cikkének helyes értelmezése szerint az vonatkozik az olyan tényállásra, amely szerint az utazás díját az utazásszervezőnek előre megfizető fogyasztó – az utazásszervező fizetéseképtelensége miatt – a szálloda elhagyása érdekében kénytelen a szállás költségét a szálloda tulajdonosának még egyszer megfizetni, azaz számára az általa kifizetett összeget vissza kell téríteni.⁹⁴

⁹⁰ Lásd a C-178/94, C-188/94 és C-190/94 sz. Dillenkofer és társai egyesített ügyekben 1996. október 8-án hozott ítélet 42. pontját.

⁹¹ C-364/96. sz. Verein für Konsumenteninformation ítélet 19. pont.

⁹² C-364/96. sz. Verein für Konsumenteninformation ítélet 20. pont.

⁹³ C-364/96. sz. Verein für Konsumenteninformation ítélet 21-22. pontok.

⁹⁴ C-364/96. sz. Verein für Konsumenteninformation ítélet 22. pont.

1.5 Pénzügyi biztosítérendszer kritériumai (C-410/96 Ambry)

Az irányelv 7. cikkének nemzeti jogba történő átültetése önmagában is komoly problémákat okozott a tagállamoknak. A rendelkezés implementálása ugyanakkor a szolgáltatási szabadságra vonatkozó elsődleges jogi rendelkezések tükrében is kérdéseket vetett fel az Európai Bíróság gyakorlatában. A C-410/96. sz. Ambry-ítélet⁹⁵ alapjául André Ambry büntetőügye szolgált, aki a Franciaországban az A-Tours ügyvezetőjeként utazásokat szervezett és értékesített, illetve ilyen tevékenységben működött közre, anélkül, hogy birtokában lett volna az ehhez szükséges nemzeti jogszabályban előírt engedélynek. A francia rendelkezés szerint ugyanis az irányelv 7. cikkét oly módon ültette át, hogy több részletszabályt írt elő a pénzügyi biztosítékre vonatkozóan. A pénzügyi biztosítékot eszerint az Európai Közösség területén székhellyel vagy Franciaországban telephellyel rendelkező hitelintézet vagy biztosítótársaság nyújthatta, annak mindig közvetlenül elérhetőnek kell lennie annak érdekében, hogy a fogyasztók hazautazása biztosított legyen. A francia norma előírta azt is, hogy amennyiben a hitelintézet vagy biztosító társaság székhelye nem Franciaországban, hanem az Európai Közösség más tagállamában van, ebből a célból megállapodást kell kötnie egy Franciaországban honos hitelintézettel vagy biztosító társasággal, és a belföldi vállalkozásnak kötelezettséget kell vállalnia arra, hogy összegeket közvetlenül rendelkezésre tudja bocsátani. Ambry úr a moselle-i prefektúrán kérelmezte ugyan az utazásszervezői engedélyt, kérelmét azonban arra hivatkozással utasították el, hogy az a pénzügyi biztosíték, amellyel ő rendelkezik egy római székhelyű olasz pénzügyi vállalkozástól, a Compagnia cauzioni SpA-tól származik, és ez a cég nem kötött megállapodást franciaországi székhelyű hitelintézettel vagy biztosítóval. Ambry úr álláspontja szerint a nemzeti jogszabályban rögzített feltételek ellentétesek az uniós joggal abban az esetben, ha az utazásszervező pénzügyi biztosítékát egy másik tagállamban székhellyel rendelkező hitelintézet vagy biztosító nyújtja, mivel a normában lefektetett kritériumok a pénzügyi biztosítékok területén akadályozzák a tőke és a szolgáltatások szabad áramlását.

Az Európai Bíróság ismételten emlékeztetett az irányelv 7. cikkének eredménykötelezettséget előíró jellegére, amely az utazónak jogot biztosít arra, hogy az utazásszervező csődje vagy fizetéképtelensége esetén az általuk befizetett összeget számukra visszatérítsék, illetve hazautazásuk költségeit állják.⁹⁶ Az irányelv 8. cikkéből azonban következik, hogy a biztosítékokra vonatkozó tagállami kötelezettség, akárcsak az irányelv egyéb fogyasztóvédelmi rendelkezései csak a jogharmonizáció minimális szintjét írják elő. Nincs akadálya tehát annak, hogy a tagállamok a Szerződés szolgáltatási szabadságra vonatkozó rendelkezéseinek figyelembe vételével előírják, hogy nem elegendő az irányelvben szereplő biztosítékokkal rendelkezni, hanem annak az utazók hazautazása esetén közvetlenül elérhetőnek kell lennie.⁹⁷

Éppen ezért az Európai Bíróságnak azt kellett megvizsgálnia, hogy a szolgáltatási szabadság szabályaival ellentétesek-e azok az a nemzeti rendelkezés, amely az irányelv 7. cikkében előírt biztosítékok közvetlen elérhetősége érdekében egy másik tagállamból származó biztosíték esetén előírja a biztosítékot nyújtó szervezet és belföldi pénzügyi intézet közötti megállapodás megkötését. A vonatkozó francia jogszabályok belföldi vállalkozással való megállapodás megkötését írják elő a más tagállamokban honos hitelintézetek vagy biztosító társaságok számára arra az esetre, ha a belföldi utazásszervező számára ilyen vállalkozás nyújtott pénzügyi biztosítékot. A francia kormány a szóbeli tárgyaláson úgy nyilatkozott, hogy ezt a megállapodást kiegészítésként csatolják a hitelintézet vagy biztosító által kiállított

⁹⁵ C-410/96. sz. André Ambry büntetőügyében 1998. december 1-én hozott ítélet.

⁹⁶ C-178/94, C-179/94 és C-190/94 sz. Dillenkoffer-ügyben hozott egyesített ítélet 35. és 42. pontok

⁹⁷ C-410/96 Ambry-ítélet 23-24. pontok

eredeti biztosítékhoz. Ebből az Európai Bíróság arra következtetett, hogy ha az irányelv 7. cikkében előírt biztosítékot belföldi pénzügyi intézet nyújtja, csak egy szerződésre van szükség. Amennyiben azonban azt egy más tagállamban honos pénzügyi intézet állítja ki, elengedhetetlen egy – az előbbtől eltérő formájú – további megállapodás is.⁹⁸

Ez a követelmény más tagállamokban honos pénzügyi szolgáltatást nyújtó vállalkozások számára korlátozó és elriasztó lehet, miután megakadályozza őket abban, hogy a megkívánt biztosítékot a belföldi vállalkozásokkal azonos feltételek mellett, közvetlenül az utazásszervezőnek nyújtsák. A feltételrendszer ezen kívül alkalmas arra is, hogy az utazásszervezőt visszatartsa attól, hogy más tagállamban honos pénzügyi intézethez forduljon. A más tagállamban honos pénzügyi intézet azon kötelezettsége, hogy egy további megállapodást kössön egy belföldi vállalkozással, külön költségeket jelenthet, amelyet általában az utazásszervezőre hárít. Az a szabályozás tehát, amely a más tagállamban honos pénzügyi intézetek számára egy további megállapodás megkötését írja elő, korlátozza a szolgáltatások biztosított szabad áramlását.⁹⁹

Az Európai Bíróságnak tehát a továbbiakban azt kellett megvizsgálnia, hogy az ilyen korlátozás igazolható-e a fogyasztók védelmének szükségességével. A francia kormány álláspontja szerint a korlátozást azok a gyakorlati nehézségek indokolják, amelyek a más tagállamban honos pénzügyi intézetek által nyújtott biztosítékok közvetlen elérhetőségével kapcsolatban állnának fenn. A határokon átnyúló pénzügyi tranzakciók ugyanis bizonyos időt vesznek igénybe, és nehéz, sőt talán lehetetlen a jogvita vagy a biztosítékot nyújtó vállalkozás nemteljesítése esetén az összegeket rendelkezésre bocsátani, meghatározott adminisztratív intézkedéseket hozni, illetve más tagállamban ideiglenes intézkedést foganatosítani.¹⁰⁰

Az Európai Bíróság az érdemi válasz előtt megállapította, hogy a kérdéses szabályozásban szereplő közvetlen elérhetőség követelménye (értelemszerűen) csak az utazók hazautazásának biztosítására szolgál, és nem vonatkozik az irányelvben meghatározott más szolgáltatásokra (a fogyasztó által befizetett összegek visszatérítésére, hiszen ott a közvetlen elérhetőségnek nincs olyan nagy szerepe). A nemzeti jogszabályokban előírt, további megállapodás megkötésére irányuló kötelezettség azonban minden, a más tagállamokban honos hitelintézetek vagy biztosítók által nyújtott biztosítékra vonatkozik.¹⁰¹ Ezért a kérdéses rendeletben előírt további megállapodás megkötésének kötelezettsége – miután az nem csak a hazautazás biztosítására vonatkozik – az elérni kívánt cél megvalósításához szükséges mértéket meghaladja.¹⁰²

A biztosítékok azon részével kapcsolatban, amely a hazautazás biztosítását garantálja, és amely esetében a közvetlen elérhetőség követelménye megalapozott, Ambry úr a szóbeli meghallgatáson előadta, hogy az európai bankok közötti pénzügyi tranzakciókra nemzetközi transfer-rendszeren keresztül rendkívül gyorsan, 24-48 órán belül is megvalósulhatnak. A francia kormány ennek lehetőségét elismerte, de hozzátette, hogy az átutalások időigénye eltérő lehet, sőt azok adott esetben jóval hosszabb időt is igénybe vehetnek az Ambry Úr által elmondottaknál.¹⁰³

Az Európai Bíróság kimondta: a közvetlen elérhetőség követelménye főszabály szerint akkor is teljesülhet, ha a biztosíték nyújtója más tagállamban honos. A vizsgált francia rendelkezés mindenesetre nem biztosít az utazásszervező számára lehetőséget arra, hogy bizonyítsa, hogy a biztosított összegek a nemzeti jogszabály által előírt gyorsasággal hozzáférhető.

⁹⁸ C-410/96 Ambry-ítélet 25-27. pontok

⁹⁹ C-410/96 Ambry-ítélet 28-30. pontok

¹⁰⁰ C-410/96 Ambry-ítélet 32. pont

¹⁰¹ C-410/96 Ambry-ítélet 33-34. pontok

¹⁰² C-410/96 Ambry-ítélet 35. pont

¹⁰³ C-410/96 Ambry-ítélet 36. pont

A francia kormány azon feltevésével kapcsolatban pedig, hogy a más tagállamokban honos vállalkozásokkal szemben nehezebb bizonyos adminisztratív intézkedéseket és bírósági döntéseket fogatosítani, az Európai Bíróság rámutatott, hogy bár egyes adminisztratív intézkedések nem vehetők igénybe a más tagállamban honos vállalkozásokkal szemben, az Unió minden tagállamában rendelkezésre áll a gyorsított eljárás lehetősége. Az ilyen eljárásban született határozatok hatékonysága pedig a biztosítékot nyújtó szervezet és az utazásszervező közötti szerződés tartalmától függ, azaz az utazásszervező vélhetően piaci alapon választja ki azt a biztosítékot nyújtó szervezetet, amely számára garantálja a gyorsított eljárásban hozott határozatok hatékonyságát.¹⁰⁴

1.6 Az utazási szerződés hibás teljesítéséből fakadó nem vagyoni kár (C-168/00 Leitner)

Az európai magánjog fejlődésében alapvető szerepet játszó, és az azon munkálkodó tudóscsoportokat is hosszabb ideig foglalkoztató¹⁰⁵ C-168/00. sz. Leitner-ítélet¹⁰⁶ alapjául szolgáló eljárás kiskorú felperesének, Simone Leitnernek a szülei a TUI Deutschland GmbH & Co. KG-nál törökországi (Side) utazást fizettek be, amelynek keretében a Club Robinson „Pamfiliya” nevű üdülőhelyen étkezéseket is biztosítottak számukra. A család a Club helyiségeiben töltötte teljes nyaralását és kizárólag a Club-ban étkeztek. Körülbelül 8 nappal a nyaralás megkezdését követően Simone Leitner hosszantartó, a nyaralás befejezését követően is elhúzódó, lázzal, keringési zavarokkal, hasmenéssel és hányással járó szalmonella mérgezést kapott a klubban felszolgált ételtől ezért a szülők az üdülés fennmaradó részében ápolni kényszerültek gyermeküket. A klubban számos más vendég is hasonló tünetek jelentkeztek.

Hazaérkezésüket követően felperes felszólította az utazásszervezőt kárának megtérítésére, majd miután ez eredménytelen maradt, szülei által képviselve keresetet indított a Tui Deutschland GmbH & Co. KG ellen összesen 25.000. osztrák schilling kártérítést követelve. Az elsőfokú bíróság ételmérgezés miatti fájdalomdíj (Schmerzensgeld) iránti igénynek helyt adott 13.000. osztrák schilling összegben, a kereset fennmaradó, a nyaralás örömeinek elmaradása miatti nem vagyoni kártérítésre vonatkozó részét elutasította. Megállapította bár, hogy a csalódáshoz kapcsolódó kellemetlenségek és rosszérzések az osztrák jog alapján nem vagyoni kárnak minősülnek, nem jogosítanak azonban kártérítésre, mivel nincs olyan osztrák jogszabály, amely az ilyen immateriális károk megtérítését kifejezetten előírná. A másodfokon eljáró bíróság (Landesgericht Linz) egyetértett az elsőfok osztrák jogra vonatkozó megállapításaival, azonban abból indult ki, hogy az irányelv 5. cikkének alkalmazása más eredményre is vezethet. Az irányelv 5. cikke a következő rendelkezéseket tartalmazza: (1) A tagállamok meghozzák a szükséges lépéseket annak biztosítására, hogy a szervező és/vagy a közvetítő szerződő fél feleljen a fogyasztó felé a szerződéses kötelezettségek megfelelő teljesítéséért, tekintet nélkül arra, hogy ezeket a kötelezettségeket a szervező és/vagy a közvetítő, vagy más szolgáltatók teljesítik, a szervező és/vagy a közvetítő jogaira is figyelemmel. (2) Tekintettel arra a kárra, amely a fogyasztót a szerződés nem teljesítése vagy nem megfelelő teljesítése miatt éri, a tagállamok meghozzák a szükséges lépéseket annak biztosítására, hogy a szervező és/vagy a közvetítő feleljen/ek, hacsak a

¹⁰⁴ C-410/96 Ambry-ítélet 37-38. pont

¹⁰⁵ Lásd: Kovács Bálint – Nemessányi Zoltán: Az Európai Bizottság 2003-as célkitűzése: koherensebb európai szerződési jog. In: Tanulmányok az európai magánjog köréből. Szerkesztette: Nemessányi Zoltán. Pécs, 2004. 91-110. old.

¹⁰⁶ C-168/00. sz. Simone Leitner kontra TUI Deutschland GmbH & Co. KG ügyben 2002. március 12-én hozott ítélet.

szerződés nem teljesítése vagy a nem megfelelő teljesítés nem az ő hibájuknak, vagy egy másik szolgáltató hibájának tulajdonítható, mivel: - a szerződés teljesítésének hiányosságai a fogyasztónak tulajdoníthatók, - a hiányosságok olyan harmadik félnek tulajdoníthatók, aki nem áll kapcsolatban a szerződés szerinti szolgáltatások nyújtásával, és a hibák előre nem láthatók vagy elkerülhetetlenek, - az ilyen hiányosságok a 4. cikk (6) bekezdése második albekezdésének ii. pontjában meghatározott vis major következtében álltak elő, vagy olyan esemény következményei, amelyet a szervező és/vagy a közvetítő megfelelő gondossággal sem tudott volna előre látni vagy megelőzni. A második és harmadik francia bekezdésben említett esetekben a szervező és/vagy a közvetítő szerződő fél azonnal köteles segítséget nyújtani a fogyasztónak, amennyiben annak nehézségei támadnak. A szervezett utazási forma részét képező szolgáltatások nem teljesítéséből vagy nem megfelelő teljesítéséből adódó károk esetén a tagállamok lehetővé teszik a kártérítésnek az ilyen szolgáltatásokra vonatkozó nemzetközi egyezmények szerinti korlátozását. A szervezett utazási forma részét képező szolgáltatások nem teljesítéséből vagy nem megfelelő teljesítéséből adódó, személyi sérülésen kívüli károk esetén a tagállamok lehetővé teszik a kártérítés szerződés szerinti korlátozását. A korlátozás azonban nem lehet ésszerűtlen mértékű.

A Landesgericht Linz hivatkozott a C-355/96. sz. Silhouette International Schmied ügyben hozott európai bírósági ítéletre, amelyben az Európai Bíróság kifejtette hogy bár egy irányelv önmagában nem róhat kötelezettségeket az egyénekre, ezért velük szemben az irányelv rendelkezéseire nem is lehet hivatkozni, a nemzeti bíróság azonban köteles a nemzeti jogszabályt az irányelv szövegével és céljával összhangban értelmezni annak érdekében hogy az irányelv célja megvalósulhasson. A másodfokon eljáró bíróság kifejtette továbbá hogy a német törvényhozó kifejezett szabályozást alkotott az utazás megghiúsulása vagy jelentős értékcsökkenése miatti nemvagyoni károk megtérítésére vonatkozóan, amely károkat német bíróságok rendszerint meg is ítélnék. Miután az ügyben másodfokon eljáró bíróság az irányelv 5. cikkének szövegezését nem tartotta kellően világosak ahhoz, hogy azt a nemvagyoni károokra is alkalmazza, ezért előzetes döntéshozatali eljárásban a következő kérdést intézte az Európai Bírósághoz: az irányelv 5. cikkét úgy kell értelmezni hogy az alapvetően a nem vagyoni kár megtérítését is magában foglalja?

Felperes kifejtette, hogy az irányelv indokolásának harmadik pontjából az következik hogy az utazást szervező vállalkozás számára lehetőséget kell biztosítani arra, hogy minden tagállamban azonos feltételek mellett végezhesse tevékenységét. Az irányelv 5. cikk (2) bekezdésének negyedik albekezdés eszerint a szerződés nem teljesítéséből vagy hibás teljesítéséből eredő személyi sérülésen kívüli károkért való felelősség szerződésben korlátozható. Ez a rendelkezés álláspontja szerint arra enged következtetni, hogy az irányelv alapvetően előírja a nem vagyoni károk megtérítésének kötelezettségét.¹⁰⁷

Alperes, valamint az osztrák a francia és a film kormány viszont egyetértett abban, hogy az irányelv által megvalósított harmonizáció csupán egy minimális szintű védelmet kíván biztosítani a szervezett utazást igénybe vevő fogyasztó számára. Következésképpen, minden, amit az irányelv kifejezetten nem szabályoz – különösen az a kérdés hogy a kár melyik fajtáiért áll fenn kártérítési felelősség – a nemzeti törvényhozó hatáskörében maradt. Az irányelv a szervezett utazási szerződés tartalmára, megkötésére és teljesítésére vonatkozóan csak egyes lényeges kérdésekre rendelkezik anélkül, hogy a kártérítési felelősség területén minden problémára kitérne. Nem vagyoni kártérítési igény tehát nem vezethető le abból, hogy az irányelv erről a kérdéstről hallgat.¹⁰⁸

A belga kormány álláspontja szerint a kár fogalom általános és korlátozás nélküli használata az irányelv 5. cikk (2) bekezdés első albekezdésében arra utal, hogy ezt a terminust a lehető legtágabban, úgy kell értelmezni, hogy az irányelv átvételét megvalósító nemzeti

¹⁰⁷ C-168/00 Leitner-ítélet 15. pont

¹⁰⁸ C-168/00 Leitner-ítélet 16. pont

jogszabálynak alapvetően a kár minden fajtájára ki kell terjednie. Azokban a tagállamokban, amelyekben az általános jogszabályok elismerik a nemvagyoni károkért való felelősséget, az irányelv bizonyos feltételek mellett lehetővé teszi a felelősség korlátozását. Azon tagállamokban pedig, amelyekben a nemvagyoni károkért való felelősség egy kifejezett rendelkezéstől függ, az ilyen rendelkezés hiánya teljes mértékben kizárja a nem vagyoni károk megtérítését, amely ellentétes az irányelvvel.¹⁰⁹

Az európai bizottság arra mutatott rá, hogy a kár fogalmát az irányelv minden korlátozás nélkül használja annak ellenére, hogy a szervezett utazások során igen gyakran merülnek föl a vagyoni károk kívüli károk is. Ezenkívül felhívta a figyelmet arra is hogy a hagyományosan minden jog rendszerben alkalmazott fájdalomdíj intézménye mellett a nemvagyoni károkért való felelősség intézménye a tagállamok többségében ismert, mégha a felelősség mértéke és annak feltételei eltérnek is egymástól. Mindezen körülmények alapján az európai bizottság szerint nem lehetséges az irányelvben használt általános kár fogalma megszorítóan értelmezni és kivenni abból a nemvagyoni károkat.¹¹⁰

Az európai magánjog fejlődésében játszott meghatározó szerepe miatt érdemesnek látszik külön említeni Tizzano főtanácsnok több érveléssel is alátámasztott véleményét. Az érvei közül a legnagyobb visszhangot kapott rendszertani értelmezése, amelyben a termékfelelősségről szóló irányelv szabályozási módszerével vetette össze az adott esetben alkalmazandó szervezet utazási formákról szóló irányelv koncepcióját. A termékfelelősségi irányelv ugyanis pontosan meghatározza azokat a személyi és vagyoni károkat, amelyeket a termék előállítójának meg kell téríteni, azonban lehetőséget biztosít a tagállamoknak arra, hogy a hibás termékkel okozott nemvagyoni károkra vonatkozó szabályozást az uniós jogtól függetlenül szabadon alkossák meg. A szervezett utazásokról szóló irányelv ugyanakkor általánosságban szól a károkról anélkül, hogy annak egyes fajtái illetve összetevőit külön definiálná. A főtanácsnok szerint a két irányelv szabályozási koncepciója közötti különbség nem a véletlen műve. Az uniós jogalkotó ugyanis ott, ahol el akarta határolni azokat a károkat, amelyekért a termék előállítója felelősséggel tartozik, azoktól, amelyek szabályozását a tagállamokra hagyja, ezt a szándékát egyértelműen kifejezésre is juttatta (azaz a termékfelelősségről szóló irányelvben). A később született szervezett utazásokról szóló irányelvben viszont úgy döntött, hogy általánosságban használja a kár fogalmát. Ebből a főtanácsnok szerint az következik hogy az uniós jogalkotó ez utóbbi irányelv esetében minden lehetséges kárfajtára ki akarta terjeszteni a kár fogalmát.

Az Európai Bíróság bár azonos eredményre jutott, nem követte Tizzano tetszetős rendszertani érvelését és csak a szervezett utazásokról szóló irányelv keretei között adott értelmezést. Rámutatott, hogy az irányelv 5. cikk (2) bekezdésének első albekezdése szerint a tagállamok kötelesek meghozni minden szükséges intézkedést annak érdekében hogy az utazás szervezője megtérítse azokat a károkat amelyek a fogyasztót a szerződés nem teljesítése vagy hibás teljesítése folytán éri. Az irányelv preambuluma 2. és 3. pontjából következően az irányelv célja többek között az volt, hogy megszüntesse azokat a különbségeket, amelyek a szervezet utazásokra vonatkozó eltérő tagállami szabályozásokból és joggyakorlatból fakadtak és a tagállamokban honos utazástervező vállalkozások közötti versenyt csorbitására alkalmasak. Az a tény, hogy egyes tagállamokban elismerik szervezett utazások esetében a nemvagyoni kár megtérítéséért fennálló felelősséget, másokban viszont nem, érezhetően korlátozná a versenyt, hiszen ezen a területen különösen gyakran fordulnak elő nemvagyoni károk.¹¹¹

Ezenkívül az európai bíróság kiemelte azt is hogy az irányelv és különösen annak 5. cikke, a fogyasztók védelmét célozza. Számukra pedig különösen fontos a nyaralás örömeinek

¹⁰⁹ C-168/00 Leitner-ítélet 17. pont

¹¹⁰ C-168/00 Leitner-ítélet 18. pont

¹¹¹ C-168/00 Leitner-ítélet 19-21. pontok

elmaradása miatti kártérítés lehetősége. Az irányelv 5. cikkét mindezek szem előtt tartásával kell tehát értelmezni. Még ha az 5. cikk (2) bekezdés első albekezdésében csak általánosságban szerepel is a kár fogalma, az irányelv implicit módon elismeri a nem testi károkért, és ezek között a nemvagyoni károkért való felelősséget azáltal, hogy az 5. cikk (2) bekezdésének negyedik albekezdésében lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy azok megengedjék hanem testi károkért való felelősség szerződéses korlátozását amennyiben ez a korlátozás nem aránytalan.¹¹²

¹¹² C-168/00 Leitner-ítélet 22-23. pont